

TAMPEREEN YLIOPISTO
Johtamiskorkeakoulu

PAIKALLISYHTEISÖT MAASEUDUN ELINVOIMAISUUDEN EDISTÄJINÄ

Omaehtoisuudesta itseturvautuvaan kehittämiseen

Ympäristöpolitiikka ja aluetiede
Pro gradu -tutkielma
Lokakuu 2018
Ohjaajat: Pekka Jokinen ja
Torsti Hyyryläinen

Mikko Kangas

Tampereen yliopisto
Johtamiskorkeakoulu

KANGAS, MIKKO: Paikallisyhteisöt maaseudun elinvoimaisuuden edistäjinä – Omaehtoisuudesta itseturvautuvaan kehittämiseen

Ohjaajat: Pekka Jokinen ja Torsti Hyyryläinen

Pro gradu -tutkielma, Ympäristöpolitiikka ja aluetiede
55 sivua, 2 liitesivua

Lokakuu 2018

Tutkimus käsittelee omaehtoisuutta suomalaisen maaseudun kehittämisen paikallistaloudella. Tutkimuksen kohteena on Seinäjoen kaupungissa sijaitsevan Asemaseudun kehittämisyhdistys ry:n mittava investointihanke, jossa rakennettiin kylälle liikuntahalli. Tutkimuksen aineisto on kerätty haastatteleamalla kyseisen kyläyhdistyksen henkilöitä sekä työntekijöitä Etelä-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksesta ja Seinäjoen kaupungilta, jotka muodostivat hankkeen keskeisimmän verkoston.

Merkittävin tutkimusasetelmaan vaikuttanut tekijä on kyläyhdistyksen iso hanke, jonka taustalla kietoutuvat julkisten palveluiden toteutusvastuu, maaseudun kylien elinvoimaisuus, ulkopuolinen hankerahoitus sekä aktiivinen talkootyö. Hankkeessa rakennettu liikuntahalli tuli osittain kyseessä olevan kylän kyläkoulun käyttöön. Kyläyhdistys sai hankkeeseen rahoitusta ELY-keskuksen kautta Maaseudun kehittämisrahastosta ja Seinäjoen kaupunki kattoi osan kokonaisrahoituksesta.

Tutkimuksen keskeisimmät teoriat käsittelevät omaehtoista kehittämistä, hallintaa ja verkostoja. Tutkimuksen menetelmiä ovat temahaastattelut sekä diskurssianalyysi. Lisäksi keskeistä on konstruktivistinen tutkimusote. Omaehtoinen kehittäminen on harvaan asuttujen alueiden keino vaikuttaa omaan tulevaisuuteensa tekemällä itse toimia, jotka kehittävät heidän asuinalueitaan. Omaehtoisesta kehittämisestä voidaan puhua myös selviytymisen strategiana, mutta keskeistä on paikallisen toimijan turvautuminen itseensä oman kehityksensä edistäjänä. Toimijaverkosto ja sen osapuolet ovat merkittävimmät paikallisyhteisön omaehtoiseen kehittämiseen vaikuttavat toimijat.

Löydösten mukaan kyläyhdistyksen hanke edustaa vahvasti omaehtoista kehittämistä maaseudulla. Hallin rakentaminen oli kylän ihmisten mielestä välttämätöntä heidän alueensa elinvoimaisuudelle, joten se oli osa kylän selviytymisen strategiaa. Kyläyhdistys oli liikuntahallin saadakseen päättänyt turvautua omaan aktiiviseen toimintaansa ja kyläläisten erityisosaamiseen.

Hallin rakentaminen näyttäytyy aineiston mukaan välttämättömänä toimenä kylän selviämiseksi, mikä on ristiriidassa sanan ”omaehtoisuus” kanssa. Tutkimus ehdottaa, että omaehtoinen kehittäminen korvataan termillä ”itseturvautuva kehittäminen”, joka vastaa paremmin toiminnan todellisuutta ja sen suhdetta hallintaverkostoon.

Asiasanat: omaehtoisuus, verkostot, kyläyhdistys, Ylistaro, itseturvautuva kehittäminen

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
1.1 Kohteena oleva toimija ja sen verkosto	2
1.2 Tutkimuskysymykset	4
2 TEOREETTINEN TAUSTA	5
2.1 Paikallisuus ja paikallinen taso	5
2.2 Hallinta ja verkostot	6
2.3 Omaehtoisuus alueiden kehittämisessä	9
<i>2.3.1 Tausta ja käyttö Suomessa</i>	9
<i>2.3.2 Omaehtoisen kehittämisen teoria</i>	11
<i>2.3.3 Hallintaverkoston ja omaehtoisuuden kohtaaminen</i>	12
3 TUTKIMUSAINEISTO JA MENETELMÄT	14
3.1 Hankkeen valikoituminen	14
3.2 Haastattelut	15
3.3 Diskurssianalyysi	19
4 TULOKSET	24
4.1 Hallihanke ja sen tausta	24
<i>4.1.1 Uhkakuvat tulevaisuudesta ja hankkeen oikeutus</i>	24
<i>4.1.2 Kylän tarina ja viestin lähettäminen</i>	26
<i>4.1.3. EU-rahaman hyödyntäminen</i>	30
<i>4.1.4 Vastuu omasta alueesta</i>	32
4.2 Omaehtoinen kehittäminen	34
4.3 Verkosto ja sisäiset suhteet	37
<i>4.3.1 Kyläyhdistyksen hallitus ja kyläläiset</i>	37
<i>4.3.2 ELY-keskus</i>	38
<i>4.3.3 Seinäjoen kaupunki</i>	41
5 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	43
KIITOKSET	52
LÄHTEET	53
LIITE 1: Haastattelurunko kyläyhdistyksen henkilöille	56
LIITE 2: Haastattelurunko ELY-keskuksen ja Seinäjoen kaupungin edustajille	57

TAULUKOT JA KUVIOT

Taulukko 1: Tutkimuksen haastateltavat	17
Kuvio 1: Kylän sijainti kartalla	3
Kuvio 2: Kuva monitoimihallista	4
Kuvio 3: Ensimmäinen diskurssikartta	34
Kuvio 4: Lopullinen diskurssikartta	43

1 JOHDANTO

Suomen maaseudun aluekehitystä on etenkin Euroopan unioniin liittymisen jälkeen ohjannut hallintateoria ja hallintaverkostot. Vastuuta harvaanasuttujen alueiden kehittämistä on hajautettu valtiolta muille toimijoille. Etenkin paikallisen tason ratkaisuja ja paikallisten toimijoiden aktiivisuutta oman alueensa kehittämistä on pyritty korostamaan. Osana hallintaverkoston monipuolista toimijoiden joukkoa, paikallisten toimijoiden toivotaan oma-aloitteisesti käynnistävän erilaisia kehittämisen ja investoinnin hankkeita omalla alueellaan. Yksi 1990-luvulla yleistynyt käsite onkin *omaehtoisuus*, jonka toteutumiseen maaseudun paikallisessa kehittämisessä pyritään.

Paikalliset toimijat eivät kehitä aluettaan tyhjiössä, vaan osana moniulotteista toimijoiden verkostoa. Julkisen sektorin rooli aluekehityksestä vastuussa olevana tahona on pienentynyt, mutta sillä on edelleen keinot ohjata kehityksen suuntaa ja etenkin sen teemoja. Tätä se voi toteuttaa esimerkiksi meta-hallinnan avulla, joka käytännössä tarkoittaa hallintaverkoston toiminnan hallitsemista erilaisten pehmeiden vaikutuskeinojen avulla (muut kuin lait ja säädökset). Verkostot ja niihin osallistuvat toimijat siten toteuttavat omista lähtökohdistaan niille asetettuja linjauksia tai toiminnan kehyksiä. Yksi keskeisimpiä linjauksia ovat hankkeiden rahoituspäätöksiin vaikuttavat teemat ja ohjelmakaudet. Kokonaisuudessaan Suomen maaseudun kehittämisen verkosto ulottuu aina Euroopan unionista yksittäisiin asukkaisiin ja pieniin yhdistyksiin. Maaseudun paikallisella tasolla tärkein hankerahoituksen lähde ovat Manner-Suomen ja Ahvenanmaan rakennerahasto-ohjelmat, jotka Suomessa jakavat Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) sekä Euroopan sosiaalirahaston (ESR) hanketukia (Työ- ja elinkeinoministeriö 2018). Rakennerahaston toiminta on jaettu ohjelmakausiin ja tällä hetkellä voimassa oleva kausi on ”Kestävää kasvua ja työtä 2014–2020”. Jokaiselle ohjelmakaudelle on varattu tietty määrä rahaa, jota hankkeiden suorittajat pääasiassa hakevat paikallisilta ELY-keskuksilta ja LEADER-ryhmiltä. Tästä syystä nämä kaksi organisaatiota ovat yhdessä kuntien kanssa läheisimpiä kumppaneita paikallisille yhteisöille ja yhdistyksille maaseudun aluekehityksessä.

Saadakseen ulkopuolista rahoitusta, on paikallisten toimijoiden perusteltava hankkeensa merkittävyys ja ohjelmakauden tavoitteiden täyttyminen yleensä useammallekin taholle, sekä käytävä läpi hakuprosessi, jota voi myös byrokratian rattaistoksi kutsua. Ulkopuolinen rahoitus on maaseudun pienten kehittämishankkeiden elinehto, mutta käsi kädessä rahoituksen kanssa kulkevat vastuu, vaatimukset ja rahoittajan ehdot. Toisin sanoen rahoitus on kyläyhdistyksen kädessä työkalu, mutta milloin se muuttuu kehityksen suuntaa määrittäväksi taluttajaksi? Lisäksi paikallista toimijaa toisesta

kädestä pitää politiikka; valtiollinen, ylikansallinen, kunnallinen ja tulevaisuudessa myös maakunnallinen. Poliitiikalla on suuri merkitys siihen, kuka on vastuussa investoinneista, palveluista ja kehittämisestä. Uhkakuvia maalaten, hallinnollisesta osapuolesta tulee toinen taluttaja, joka vie paikallista yhteisöä toiseen suuntaan. Mitä on siis todellisuudessa paikallisten toimijoiden omaehtoisuus oman alueensa kehittämisessä? Tutkimukseni empiirinen osuus koostuu Seinäjoella sijaitsevan Asemanseudun kehittämissyhdystys ry:n liikuntahallin rakentamishankkeesta sekä sen läheisimmästä toimijaverkostosta. Haastatteleamalla kyläyhdistyksen avainhenkilöitä sekä hankkeen keskeisimpiä yhteistyötahoja, pyrin tässä tutkielmassa selvittämään maaseudun paikallistasolta lähtevän kehittämisen todelliset motivaatio- ja riippuvuustekijät sekä tarkastelemaan aluekehitystä hallinnan verkostojen näkökulmasta.

Kuullessani käsitteen omaehtoinen aluekehittäminen, liitin siihen vain positiivisia assosiaatioita kuten vapaus, itsenäisyys ja itsemääräämisoikeus. Kuitenkin tutustuessani omaehtoisuuden käyttöön maaseudun aluekehityksessä (tarkemmin luvussa 2.3), aloin kyseenalaistaa näitä assosiaatioita, tai pikemminkin niiden toteutumista paikallistason kehittämisessä. Käsitteen ja sen käyttökontekstien tarkempi tutkiminen herättivät kysymyksiä: miten vapaata, miten itsenäistä ja miten omilla ehdoilla toimimista omaehtoinen kehittäminen oikeasti on?

Omaehtoisuus ja hallinta eivät ole aluekehitystutkimuksen alalla uusia suuntauksia, joten niitä käsitteleviä tutkimuksiakin on paljon. Aihe on kuitenkin edelleen ajankohtainen, koska Suomen alueellinen hallintorakenne on jälleen muuttumassa. Kuntaliitosten vilkkain aika oli jo muutama vuosi sitten, mutta sote- ja maakuntauudistuksen tuomat muutokset ovat vasta tulossa. Niiden johdosta julkisen aluehallinnon rakenne tulee muovautumaan uudelleen ja samalla etäännyttämään paikalliseen tasoon nähden. Mikään ei ole myöskään poistanut kaupungistumisen sekä maaseudun väestörakenteen ikääntymisen aiheuttamia muospaineita maaseudulle, joten aiheen tutkiminen on edelleen mielenkiintoista.

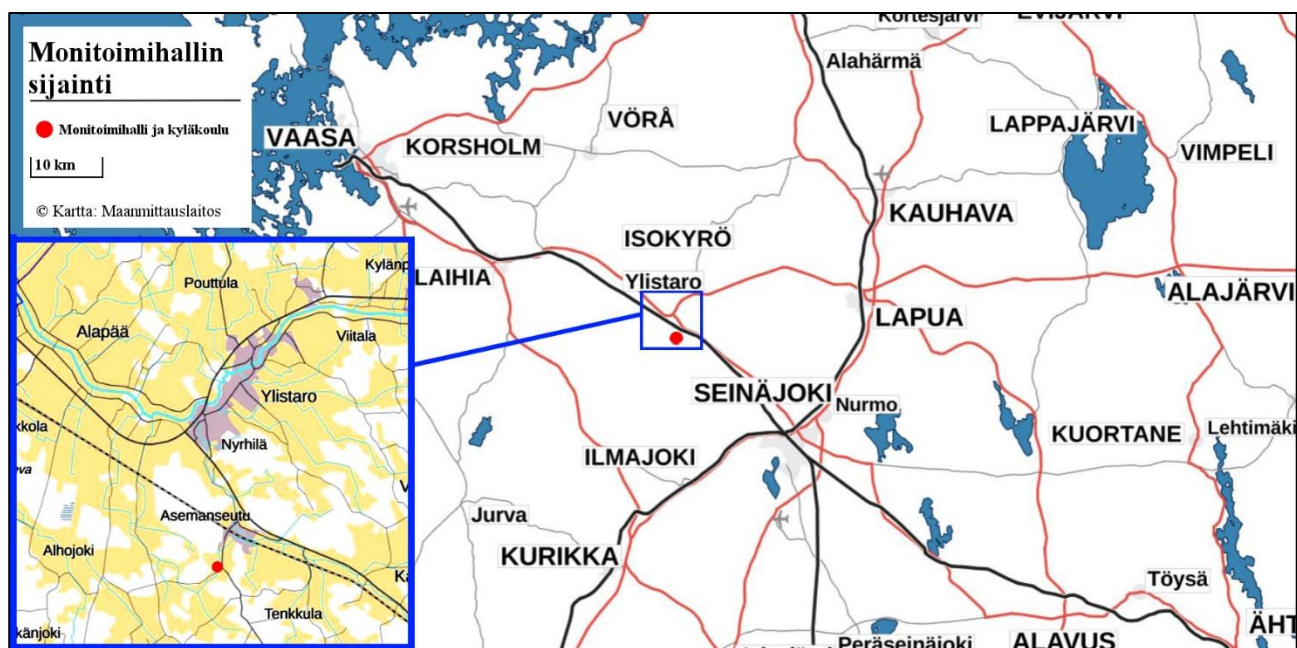
1.1 Kohteena oleva toimija ja sen verkosto

Tutkimukseni kyläyhdistys on seinäjokinen Asemanseudun kehittämissyhdystys ry¹, joka sijaitsee entisen Ylistaron kunnan alueella. Kyläseuran internetsivuilla kuvaillaan yhdistystä ja sen toimintaa seuraavasti:

¹ Lisätietoa juuri kyseisen hankkeen ja kyläyhdistyksen valitsemisesta tutkimukseen on luvussa 4.1.

Asemanseudun Kehittämisyhdistys ry. on perustettu vuonna 2003. Yhdistyksen tarkoituksena on Ylistaron Asemanseudun asukkaiden yhteenkuuluvaisuuden ja asukkaiden yleisten ja yhteisten etujen edistäminen. Tarkoituksensa toteuttamiseksi yhdistys järjestää koulutustilaisuuksia, yhteistapaamisia, urheilun ja liikunnan harjoitus- ja valmennustilaisuuksia sekä tekee esityksiä ja antaa lausuntoja ja harjoittaa tiedotustoimintaa. Toimintansa tukemiseksi yhdistys järjestää varainkeräyksiä ja arpajaisia. (Asemanseudun kehittämissyhdystys ry 2018)

Aseman kylä sijaitsee noin kolmen kilometrin päässä Ylistaron keskustasta ja kylän alueeseen kuuluu Ylistaron rautatieasema. Toiminta ja erilaiset projektit ovat Asemanseudun kehittämissyhdystykselle ennestään tuttuja. Aseman kyläkoulun ja juuri rakennetun monitoimihallin vieressä on myös hanke- rahoituksella rakennettu kylätalo. Sen lisäksi kyläyhdistys on kunnostanut ja muokannut lähimaas- tossa kiertävän kuntoradan ja muutamien kilometrien päässä sijaitsevan Pietaruksen uimapaikan. Aseman koulu on Ylistaron kaupunginosan kouluista pienin ja siellä työskentelee kolme täysipäi- väistä luokanopettajaa (Seinäjoen kaupunki 2018). Asukkaita Ylistaron Asemanseudulla on Tilasto- keskuksen (2017) tietojen mukaan noin 470. Aseman monitoimihallin sijainti kartalla on esitetty ku- viossa 1 ja valmistunut halli kuvioissa 2.

Kuvio 1 Aseman kylän monitoimihallin sijainti kartalla. (Kartta: Maanmittauslaitos 2018a, Materiaalin käyt- töoikeus opinnäytetyötä varten: Maanmittauslaitos 2018b)

Tutkimuksen kohteena on myös kyläyhdistyksen hankkeelle keskeinen verkosto, joka tässä tilan- teessa koostui Seinäjoen kaupungista ja Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksesta. Hankkeen rahoitus on haettu ELY-keskukselta, joka on ollut alusta loppuun oleellinen yhteistyön taho. Rahoituksen myön- tämisen yksi ehdoista oli, että kunta hoitaa osan kustannuksista. Seinäjoen kaupunki oli siis yksi hallin rahoittajista, mutta sillä on suuri vastuu myös hallinnollisen roolinsa vuoksi.

Kuvio 2 Keltainen monitoimihalli rakennettiin kyläkoulun ja kylätalon väliin. (Kuvat: Mikko Kangas)

1.2 Tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää, mitä omaehtoinen maaseudun kehittäminen todellisuudessa on, ja mitkä ovat siihen vaikuttavat tekijät. Tutkimalla yhtä maaseudun paikallisen tason kehittämishanketta ja sen toimijaverkostoa, pyrin selvittämään hankkeiden toteuttajien näkemyksen heidän omasta roolistaan maaseudun aluekehittäjinä ja heidän toimintansa suhteesta verkostoon. Tutkimustani ohjaavat seuraavat tutkimuskysymykset:

1. Mitä on omaehtoisuus maaseudun paikallisen tason kehittämisessä?
2. Miten hallinta ja verkostot vaikuttavat omaehtoisuuden toteutumiseen?

Tutkimusaineiston analyysin metodina käytän diskurssianalyysiä, joten tutkimustuloksissa korostuvat ihmisten toiminnan ja ajattelun heijastuminen heidän puheeseensa. Tutkijana toimin tämän puheen tulkitsijana, joten myös omalla ajattelullani on vaikutusta tulosten analysointiin. Perehdyttyäni omaehtoisuutta ja verkostoja koskevaan kirjallisuuteen sekä tutkittavan hankkeen taustoihin, muodostui minulle muutamia oletuksia tutkimuksen löydöksistä. Tutkimustulosten analysoinnin ja oman positioni läpinäkyvyyden kannalta pidän tärkeänä tuoda esiin nämä oletetut löydökset. Koskien kyläseuraa ja heidän ajatuksiaan: A) kyläyhdistyksen avainhenkilöt pitävät omaa toimintaansa tärkeänä laajalle ihmisjoukolla B) he katsoivat oman toimintansa olevan ainut mahdollisuus saada liikuntahalli kylälleen ja C) he pitävät itseään (sekä yhteisöään) osittain vastuullisina asuinalueensa kehittämisestä. Koskien yhteistyötahojen virkamiehiä ja työntekijöitä: D) haastateltavat näkevät itsensä omaehtoisen toiminnan mahdollistajina ja paikallisen tason aktiivisuutta lisäävinä voimina.

2 TEOREETTINEN TAUSTA

Tutkimuksessani oleellisia käsitteitä ovat paikallisuus, hallinta ja omaehtoisuus. Tutkimuksen kohteena on maaseudun paikallisen toimijan suorittama hanke ja siksi on tärkeää myös rajata, mikä ja mitä ovat paikallisuus ja paikallinen toimija. Hallinnasta ja verkostoista sekä omaehtoisuudesta on 1900-luvun loppupuolella tullut suomalaista aluekehitystä ja etenkin maaseudun aluekehitystä ohjaavia teorioita. Kuten myöhemmin käy ilmi, omaehtoisuutta on vaikea määritellä erillään hallintateoriasta, tai siitä on vaikea puhua käyttämättä sanaa toimijaverkosto. Hallintaa ja omaehtoisuutta tutkimalla saa kattavan kuvan siitä, mitä suomalaisessa maaseudun aluekehityksessä on tapahtunut viimeisten vuosikymmenien aikana.

2.1 Paikallisuus ja paikallinen taso

Maaseudun määrittäminen on keskeistä maaseutupolitiikan kannalta, mutta maaseutu on alueena kuitenkin erittäin laaja ja moninainen. Siksi tutkimukselleni ensisijaista on tunnistaa, mitä on paikallisuus ja mitä ovat paikalliset toimijat maaseudulla. Vain täten on mahdollista kohdistaa tarkastelu hallintaverkoston niihin osiin, jotka ovat keskeisiä aineistoni kehittämishankkeille. Paikallinen ja paikallisuus ovat monimerkityksellisiä käsitteitä ja niillä tarkoitetaan eri konteksteissa eri asioita. Tutkimuksessani on oleellista käsitellä paikallista jonain, mikä voidaan tarvittaessa myös fyysisesti rajata. Rajan vetäminen eri alueiden välille ei ole aina helppoa tai selkeää, mutta pyrin sillä tietyn paikallisen toimijan toiminta-alueen määrittämiseen. Tutkimukseni paikallinen taso ei välttämättä noudata alimman hallintotason, kunnan, rajoja. Paikallisuus ei lokeroitu hallinnollisten rajojen mukaan, vaan kyseessä on ihmisryhmän toiminnan alue. Tämä tarkoittaa, että paikallinen toimija voi toimia myös kahden eri kunnan alueella, mutta olla silti paikallinen. Tällainen on esimerkiksi Vihiluodon Kyläyhdistys ry, joka toimii Kempeleen kunnan ja Oulun kaupungin (entisen Oulunsalon kunnan) alueella (Vihiluodon Kyläyhdistys ry 2014). Paikallisuuteen liittyy tekemisen ja fyysisesti rajatun alueen lisäksi paljon muutakin. Toiminnan taustalla on aina joku syy, oli sitten kyse vapaaehtoisesta tai pakotetusta tekemisestä. Vapaaehtoinen toiminta tietyn alueen hyväksi koostuu yhteen kietoutuneista yksilön, yhteisön, paikan ja alueen suhteesta. Siksi niihin on hyvä perehtyä ennen kuin tutkii omaehtoista paikallisen tason kehittämistä.

Tässä tutkimuksessa paikallisuus on ennen kaikkea yhteisön paikka ja ihmisten tekemisen kohde. Paikallinen taso voi olla paikallisen toimijan toiminta-alue, mutta paikallisuuden voi ymmärtää myös

toimintaa motivoivana tekijänä. Toisin sanoen, spatiaalisen skaalan paikallinen taso sekoittuu maantieteen yhteen keskeisimpään käsitteeseen, paikkaan. Anssi Paasin (1984) mukaan paikka on vahvasti liitoksissa ihmiseen ja hänen kokemuksellisuuteensa paikasta. Paikat syntyvät hänen mukaansa ihmisen luomina konstruktioina, mutta ne ovat myös fyysisesti rajattavissa. Doreen Massey (2005, 140–142) sen sijaan puhuu paikan ja paikkasidonnaisuuden luomasta yhteenkuuluvuudesta (throwntogetherness). Paikka on siis liitoksissa yhteisöön, heidän määrittelyynsä itsestään (me vs. he) ja sen merkitys on jatkuvassa muutoksessa. Paikan merkitys yksilölle yhdessä sen läheisen liitoksen kanssa yhteisöön, tekee paikasta yhteisön toiminnan kohteen. Paikalliselta tasolta lähtevä kehitystoiminta on toisin sanoen paikkaan sidoksissa olevan yhteisön toimintaa oman alueensa kehittämiseksi. Erittäin kuvaava termi on *paikallisyhteisö*, mikä kertoo kaiken tarvittavan kyseisestä toimijasta. Hyvä esimerkki tästä ovat kyläyhdistykset, jotka paikallisyhteisöjen organisoituneina ja virallistettuina ilmentyminä pyrkivät toimimaan oman alueensa asukkaiden yhteiseksi hyväksi. Kyläyhdistysten kuten muidenkin järjestöjen toiminta perustuu vapaaehtoisuuteen, mikä oli keskeistä valitessani tutkimuksen kohdetta. Vapaaehtoisuus ei ole paikallisen toiminnan edellytys, mutta tutkimuksen kohteena huomattavasti mielenkiintoisempi, koska toiminnan taustalla on useita erilaisia motivoivia tekijöitä.

Paikallisella tasolla kehitystoiminnan kohteena ovat aina me, meidän yhteisömme, meidän yhteisömme paikka ja minä osana tätä paikallisyhteisöä. Tämä poistaa paikallisesta kehitystoiminnasta sidonnaisuuden esimerkiksi vain maaseudun keinona, koska yhteisön puolesta voi toimia monessa muussakin kontekstissa. Yhteisö ei hae tavoitteilleen ja pyrkimyksilleen hyväksyntää, vaan lähtökohdista pidetään oletusta, että meillä on oikeus kehittää omaa aluettamme, meillä on oikeus pitää paikkamme elinvoimaisena ja rakentaa positiivista tulevaisuutta. Täten toimintaan linkittyy myös omaehtoisuus, omatoimisuus ja oman tahdon mukaan toimiminen.

2.2 Hallinta ja verkostot

Hallinta (governance) on kehittynyt tarpeesta luoda tiiviimpää yhteistyötä ja sen uusia muotoja julkisen ja yksityisen sektorin välille. Poliitiikan tutkija Gerry Stokerin määrittelemänä hallinta on hallinnon tapa, jossa raja yksityisen ja julkisen sektorin välillä ja niiden sisällä on hämärtynyt (Stoker 1995, 2 viitattu Goodwin 1998, 5). Tämä tarkoittaa muun muassa uudenlaista tehtävänjakoa sektoreiden välillä, uudenlaisia organisaatioita ja uudenlaisia yhteistyön muotoja sekä tapoja. Sosiologi Bob Jessop määrittelee hallinnan pyrkimyksenä ”saavuttaa yhteisiä päämääriä ja tavoitteita hallinnollisten organisaatioiden, taloudellisten toimijoiden ja kansalaisjärjestöjen yhdessä muodostamien menettelytapojen ja käytäntöjen avulla” (Jessop 1995, 317 suomennos Häkli 2015, 166). Käytännössä

tämä sektoreiden välinen yhteistyö tai yhdessä muodostetut menettelytavat ilmenevät siis verkostoissa. Verkosto on näkymätön yhteys, joka liittää eri sektoreiden, eri alojen ja eri tasojen toimijat vuorovaikutuksen sekä yhteistyön avulla toisiinsa. Hallinnan teoriaa ja sen toteutumista käytännössä onkin ehkä helpompi tarkastella verkostojen avulla.

Verkostojen määrittelyä voi lähestyä vertaamalla niitä hierarkiaan, jonka poistaminen on jossain määrin hallinnan ja verkostojen tavoite. Charles Lindblomin määrittelemänä hierarkia on pyramidin kaltainen järjestelmä, jossa koordinaatio saavutetaan vertikaalisen komentoketjun avulla. Verkostot sen sijaan toimivat niin vertikaalisilla kuin horisontaalisilla ulottuvuuksilla ja päätöksenteko tapahtuu yhteistyön sekä sopeuttamisen avulla. (Lindblom 1965 viitattu Ansell 2000, 305) Rhoderick Rhodes (1996, 658) on kirjoittanut hallinnan monimerkityksellisyydestä ja yksi näistä käsitteen määrittelyistä on hallinta *itseorganisoituvina verkostoina* (governance as self-organizing networks). Rhodesin mukaan verkoston toimijat vaihtavat keskenään resursseja (raha, informaatio, osaaminen jne.) saavuttaakseen tavoitteensa, kasvattaakseen vaikutusvaltaansa, ja samalla ne pyrkivät välttämään riippuvuussuhteet muista toimijoista (Rhodes 1992, 42 viitattu Rhodes 1996, 658). Britannian valtiota ja hallintamuutosta tutkineet Metcalfe ja Richards (1991, 220 viitattu Rhodes 1996, 658) ovat jopa sanoneet, että valtion näkökulmasta hallinnassa on kyse asioiden teettämistä muilla toimijoilla. Käytännössä tämä tarkoittaa aiemmin valtiolle kuuluneiden tehtävien jakamista muille sektoreille ja muille toimijoille. Samalla väistämättäkin myös valtion vaikutus- sekä päätösvalta hajaantuu ja vähenee.

Verkostojen toimimisen kannalta niiden autonomia ja itsesäätely ovat keskeisiä ominaisuuksia. Metahallinnassa on kyse siitä, että hallintaakin on joskus hallittava. Valtio on yksi potentiaalinen metahallitsija, mutta sen roolista ja verkostojen ohjauksesta ei kuitenkaan olla tutkijoiden kesken yksimielisiä. Walter Kickertin (1993, 275 viitattu Rhodes 1996, 659) mukaan valtiohallinnolla ei ole tarpeeksi valtaa muihin verkoston toimijoihin nähden, että se kykenisi vaikuttamaan niiden toimintaan, vapautteen ja vastuullisuuteen. Verkostojen on kuitenkin sanottu elävän hierarkian varjossa (Scharpf 1994 viitattu Wilson ym. 2017, 188), eli toisin sanoen ne eivät ole päässeet täysin erilleen vertikaalisista valtasuhteista. Hallintaverkostojen tehokkaan toiminnan yksi edellytyksistä on niiden itsesäätelyyn perustuva luonne. Verkostojen toimintaa on valtion näkökulmasta kuitenkin tarpeen säädellä, jotta ne saadaan suorittamaan niiltä odotetut tehtävät. Suora verkostojen säätely ei kuitenkaan ole mahdollista, koska se toimisi niiden perusluonnetta vastaan. (Sørensen & Torfing 2007, 169)

Eva Sørensen (2006, 101) on määritellyt neljä tapaa ohjata verkostoja, puuttumatta liian voimakkaasti niiden toimintaan:

- 1) Verkostojen itsehallinnon kehystäminen (epäsuora)
- 2) Tarinankerronta (epäsuora)
- 3) Tuki ja avustaminen (suora)
- 4) Osallistuminen (suora)

Itsehallinnon kehystämisessä on kyse verkostojen toiminnan poliittisen, taloudellisen tai organisatorisen kontekstin muokkaamisesta (ks. esim. Foucault 1991). Valtio ei suoraan säätele verkostojen toimintaan, mutta ohjaaminen vaihtelee löyhästä resurssien määräämisestä strategiseen suunnitteluun ja instituutioiden säätelyyn (Scharpf 1994, 44 viitattu Sørensen 2006, 101). Kehykset tai toiminnan raamit määrittelevät sen, mikä on verkostoilta sallittua tai toivottua toimintaa. Tarinankerronta on luonteeltaan konstruktivistinen tapa vaikuttaa epäsuorasti verkostojen ja niissä mukana olevien ihmisten toimintaan. Tarinankerronnan avulla pyritään muokkaamaan verkoston toimijoiden ymmärrystä (esim. aluekehityksen tavoitteista ja suunnista) ja identiteettiä. (Sørensen 2006, 101) Toisin sanoen tarinankerronnan avulla pyritään saamaan verkostot ja niiden osapuolet haluamaan samoja asioita kuin itse. Samalla vaikutetaan siihen, millaista toimintaa ja muutosta pidetään positiivisena, hyväksyttävänä ja toivottuna. Kuten seuraavassa luvussa (2.3.1) käy ilmi, muun muassa EU on pyrkinyt eurooppalaistamaan unionin asukkaiden identiteettiä korostamalla omaehtoisuutta aluekehityksessä. Kolmas vaikuttamisen keino on tuen ja avustuksen tarjoaminen² verkoston toimijoille. Metahallintaa suorittava taho on suoraan yhteydessä verkoston osapuoliin, mutta sen tavoitteena on vain tukea toimintaa, joka on sen omien intressien mukaista (Rhodes 1997 viitattu Sørensen 2006, 102). Viimeisin keinoista on suora osallistuminen verkoston toimintaan ja sen itsehallintoihin (ks. esim. Mayntz 1991). Itsehallintoihin osallistumisen toimimisen edellytyksenä on, että metahallinnoija luopuu määräävästä asemastaan ja osallistuu verkostoon yhtenä tasapuolisena toimijana. Verkostoon toimijana osallistuminen luo myös mahdollisuuden suorittaa muita kolmea ohjaamisen keinoa, kuten esimerkiksi tarinankerrontaa, johon sisäpiirin paikka verkostossa antaa erinomaisen mahdollisuuden. (Sørensen 2006, 102)

Verkostojen ja metahallinnan tutkimuksessa on yleistynyt näkemys, että valtio ei ole ainut toimija, joka kykenee ohjaamaan verkostoja. Käytännössä metahallintaa kykenee mikä tahansa julkinen tai yksityinen toimija, jos vain sen asema ja resurssit tämän mahdollistavat. Tällainen voi esimerkiksi olla suuri kaivos- tai energia-alan yritys. (esim. Wilson ym. 2017) Ne usein sijoittuvat harvaanasutulle

² Eva Sørensen käytti englanninkielistä sanaa facilitation, jonka tarkempi suomennos on helpottaminen. Kuvainnollisesti on kyse tien tasoittamisesta tai suotuisten olosuhteiden luomisesta.

alueelle, jossa infrastruktuuriin ja palveluihin ei ole valtion taholta panostettu. Yhtiöt tuovat alueelle työpaikkoja ja sitä kautta myös tarpeen asumisen palveluille. Jos julkinen sektori ei niitä luo, on yritys todennäköisesti toimija, joka alueella niitä alkaa kehittää. Tämä osoittaa sen, että tutkittaessa paikallistason aluekehittämisen omaehtoisuuteen vaikuttavia tekijöitä, täytyy tarkastella hallintaverkoston kaikkia osapuolia tasavertaisina. Julkinen sektori ei ole ainut, joka kykenee asettamaan alueen kehittämiselle ehdot ja tavoitteet.

Tässä tutkimuksessa käytän hallintaverkoston käsitettä kuvaamaan sitä moninaisten toimijoiden joukkoa, jotka teoreettisesti kykenevät vaikuttamaan kunkin paikallistason alueen kehitykseen. Tämä tarkoittaa, että käytännössä näillä kaikilla hallintaverkoston osapuolilla ei tarvitse olla vuorovaikutusta, yhteistyötä tai kanssakäymistä verkoston jokaisen muun toimijan kanssa. Kaikilla verkoston toimijoilla ei tarvitse olla merkittävää roolia, eikä kaikkien tarvitse millään tavalla vaikuttaa verkoston ohjaukseen. Hallintaverkoston toimijat voivat edustaa mitä tahansa spatiaalisen skaalan tasoa, sektoria ja toiminta-alaa. Keskeistä on, että verkoston jokaisella toimijalla on jokin osallisuus tutkimukseni kohteena olevaan maaseudun paikallistason alueeseen.

2.3 Omaehtoisuus alueiden kehittämisessä

2.3.1 Tausta ja käyttö Suomessa

Omaehtoisuus on saanut eri aikakausina ja eri kirjoittajien käytössä vaihtelevia merkityksiä. Näyttäisi siltä, että pohjimmiltaan on aina ollut kyse yhteisön sisältä kasvavasta tarpeesta tai halusta muokata yhteisön omaa elinympäristöä. Omaehtoisuudessa onkin paljon samoja ominaisuuksia kuin endogeenisessä ja alhaalta–ylös-tyyppisessä aluekehittämisessä. Käsitteen merkityksessä on sen sijaan vaihdellut yhteisön suhde muihin toimijoihin. Tämä suhde määrittää sen, miten vapaasta tai miten ohjastusta toiminnasta on kyse. Englanninkielinen vastine omaehtoisuudelle on *self-reliance*³, joka sanana viittaa enemmän itseensä turvautumiseen kuin suomenkielinen omien ehtojensa mukaan toimiminen. Omaehtoisuus on käsitteenä käytössä myös hyvin erilaisissa yhteyksissä ja erilaisilla tieteenaloilla; aina kansainvälisen politiikan suvereniteetista psykologian ja sukupuolentutkimuksen itsenäisyyteen ja itseluottamukseen. Omaehtoisuuteen on useissa tieteenaloissa liitetty sellaisia kuvailevia termejä

³ Käytän tässä tutkimuksessa omaehtoisuutta suomennoksena käsitteelle *self-reliance*. Käytännössä tämä tarkoittaa, että tulkiten englanninkielisessä kirjallisuudessa *self-reliance*a tarkastelevan tekstin tarkastelevan suoraan omaehtoisuutta. Tämän yhteyden ongelmallisin ulottuvuus on näiden sanojen aiheuttamat erilaiset miellelyhtymät käyttäjilleen. *Self-reliance* tarkoittaa itseluottamusta ja itseensä turvautumista, mikä eroaa selkeästi omaehtoisuudesta. Ei voida siis poistaa sitä faktaa, että englanninkielistä termiä käyttämään tottuneet saattavat yhdistää käsitteeseen erilaisia ominaisuuksia kuin suomalaiset omaehtoisuutta käyttäneet henkilöt. Teoria niiden taustalla on kuitenkin sama, minkä pitäisi yhdenmukaistaa ymmärryksiä käsitteestä kielellisistä eroista riippumatta.

kuten itsenäisyys ja omavaraisuus, sekä arvoina liberaalisuus ja vapaus (Hébert & Mincyte 2014). Yhteistä ja selkeää merkitystä käsitteelle on siis vaikea löytää, mutta teoriat niiden taustalla perustuvat silti hyvin samankaltaisiin olettamuksiin, oli sitten kyse valtion tai yksilön omaehtoisuudesta. Eri tieteenalojen erot tulevat ehkä parhaiten esiin, kun vertaillaan omaehtoisuutta lähellä olevia muita teorioita. Aluekehityksessä näitä ovat sisäsyntyisen ja bottom-up-kehityksen lisäksi muun muassa omatoimisuus (ks. Uusitalo 1998), omavaraisuus (ks. Huýnh Cao Trí ym. 1986) ja kasvuvoimaan pohjautuva luova toiminta (ks. Lazarus 1982).

Omaehtoisuus on ensimmäistä kertaa nostettu kehityskontekstissa esiin 1970-luvulla, jolloin siitä hahmoteltiin vaihtoehtoista menetelmää parantaa kolmannen maailman valtioiden elinoloja (Stöhr & Taylor 1981). Länsimaiden ylhäältä johtama kehittäminen oli monin tavoin ollut tehontota ja vaikutuksiltaan lyhytaikaista. Omaehtoisuuden kehittäminen nähtiin olevan ainut todellinen tie köyhien alueiden pärjäämiselle itsenäisesti (esim. Biersteker 1980; Binns & Nel 1999). Suomessa omatoimisuus, aloitteellisuus ja paikalliset voimavarat on mainittu vuonna 1987 valtioneuvoston periaatepäätöksessä, joka käytti niitä määrittelemään tavoitteita Suomen maaseutupolitiikalle (Sisäasiainministeriö 1987, 1 viitattu Hyyryläinen 1988, 81). Maaseudun kannalta merkittävin sysäys omaehtoisuuden korostamisessa oli kuitenkin Euroopan unioniin liittyminen vuonna 1995. Ylikansallisena toimijana EU ohjaa myös jäsenmaidensa aluekehitystä. EU:n käytössä omaehtoisuuden korostamisella pyrittiin voimistamaan eurooppalaistumista ja alueiden koheesion tukemista kansallisvaltion hyväksi (esim. Nieminen 2000; Ray 1997). Unionin aluekehitys on voimakkaasti hankkeisiin ja projektillisuuteen perustuvaa, jolloin se vaatii enemmän omaehtoisuutta kuin virkamiestyönä suoritettava aluekehitys (Uusitalo 1998, 35). Suomalaisen maaseutupolitiikan pioneerin, Eero Uusitalon (1998, 35) mukaan kehittämishankkeiden toteuttajina alettiin korostaa kylien ja seutukuntien roolia, joiden toiminta pohjautuu aina omaehtoisuuteen. Täten myös niiden toteuttamat hankkeet ovat omaehtoisia. Omaehtoisuudelle merkittävin Euroopan unionin aluepolitiikan ohjelma on ollut LEADER (esim. Ray 1998; Uusitalo 1998, 35). Suomessa oli käytössä myös LEADERiin pohjautuva vastaava ohjelma, POMO (Paikallisen omaehtoisuuden maaseutuohjelma). Yhteisöaloiteohjelmana LEADER sitouttaa paikallisia maaseudun ihmisiä kehitysstrategioiden suunnitteluun ja toimeenpanoon, hajauttaa päätöksentekoa ja ennen kaikkea tarjoaa rahoitusta paikallisille ihmisille erilaisiin hankkeisiin ja investointeihin (ENRD 2018). Rahoitus hankkeille tulee joko EU:lta, valtiolta, kunnilta tai näiden yhdistelmiltä (Leader Suomi 2018). LEADERistä puhutaan yleisesti toimintatapana, jonka selkeä tarkoitus on laajentaa maaseudun ihmisten mahdollisuuksia kehittää omaa asuinalueitaan. LEADERin ohella EU:n kehitysrahaa jakavat Suomessa myös ELY-keskukset, jonka kautta myös tämän tutkimuksen kohteena olleen hankkeen rahoitus on haettu.

2.3.2 Omaehtoisen kehittämisen teoria

Omaehtoisuus pitäisi Gooneratnen ja Mbilinyin mukaan (1992, viitattu Binns & Nel 1999, 390) ymmärtää globaalien etelän kontekstissa selviytymisstrategiana. Vaikka selviytyminen globaalissa etelässä on erilaista kamppailua kuin suomalaisissa maaseudun kylissä, niin on niissä myös samoja piirteitä. Molemmilla alueilla selviytymisenä voidaan pitää sitä, että omaa asuinalueetta ei tarvitse hylätä heikkojen tulevaisuusnäkemien vuoksi. Suomen maaseudun kylissä tämä edellyttää esimerkiksi sellaisia asioita kuten palveluiden, työpaikkojen ja kulkuyhteyksien säilyminen. Myöskin Thomas Bierstekerin (1980, 230) mukaan omaehtoisuudessa on kyse strategiasta sen sijaan, että se olisi eräänlainen tila tai lopputulema. Hänen mukaansa omaehtoisuus on prosessi, jonka tarkoituksena on saavuttaa joukko erilaisia tavoitteita.

Omaehtoisen kehittämisteorian alusta lähtien keskeistä on ollut englanninkielisen termin mukaisesti luottamus ja usko itseensä. Hilkka Pietilän mukaan (1981, 146 viitattu Hyyryläinen 1988, 80) luottamus tarkoittaa sitä, että ihmiset kykenevät luomaan uusia keinoja, joiden avulla he pystyvät hyödyttämään omaa yhteisöään tai omaa yhteiskuntaansa. Tämä on mielenkiintoista siltä kannalta, kuka toimii omaehtoisesti ja kenen hyväksi. Kuten jo aiemmin mainitsin, on omaehtoisuus mahdollista käsittää monien tasojen, niin valtion kuin yksilönkin ominaisuutena. Jos omaehtoisen kehittämisen tarkoituksena on valjastaa alemman tason toimija hyödyttämään skaalan ylemmän tason yksilöiden joukkoa, niin missä määrin omaehtoisessa toiminnassa säilyy bottom-up-näkökulma, riippumattomuus sekä itsenäisyys? Torsti Hyyryläisen mukaan (1992, 45) omaehtoisuudessa ei ole kyse täydellisestä vapaudesta ja riippumattomuudesta, vaan tietoisesta sitoutumisesta ”siihen, minkä subjekti tietää oikeaksi ja tuntee hyväksi”. Toisaalla Hyyryläinen (1988, 81–82) myös toteaa omaehtoisuuden olevan omista lähtökohdista syntyvää toimintaa, joka tekijänsä riippuvuussuhteista huolimatta pyrkii säilyttämään ainutlaatuiset juurensa. Hyyryläisen mukaan oleellista omaehtoisen toiminnan syntymiselle on, että toimija tunnistaa oman ainutlaatuisuutensa ja kykenee hallitsemaan ne olosuhteet, joissa on toimittava. Toimija ei voi siis koskaan olla täysin riippumaton verkostosta, mutta tunnistamalla omat resurssinsa ja ominaisuutensa, voi se luoda jotain omaa yhteisöään hyödyttävää. Kuten luvussa 2.1 totesin paikallisen tason kehittämisestä, yhteisö ei etsi hyväksyntää tai oikeutusta toimilleen, vaan näkee omat kehittämissyrkimyksensä oikeutettuina. Toisin sanoen subjekti tekee sen, minkä tietää oikeaksi ja tuntee hyväksi.

Uusitalo (1994, 49) kuvaili väitöskirjassaan omaehtoisuutta maaseudulla sanoen: ”täysin itsenäinen toiminta” sekä ”asukkaiden ajattelemaa ja alullepanemaa toimintaa”. Oleellisen tarkennuksen Uusitalo lisää sivulauseessa näiden kuvailujen jälkeen: ”jota julkinen valta tukee.” Kyseessä ovat siis juuri

ne Hyyryläisen mainitsemat riippuvuussuhteet tai se poliittisten strategioiden ohjauksellisuus, joita voidaan käyttää hallintaverkoston hallitsemiseen ja ohjaamiseen. Suomalaisen kylätoiminnan synnyttämisen keskeisimpiin henkilöihin kuuluvan Lauri Hautamäen (1989, 15) mukaan omaehtoisuudessa ja omatoimisuudessa on kyse omien tavoitteiden saavuttamisesta omin voimavaroin, niin pitkälle kuin mahdollista. Tämä on oleellista esimerkiksi hankkeiden rahoituksen kohdalla, joka useissa maaseudun paikallistason projekteissa tulee nykyään ulkopuolelta.

2.3.3 Hallintaverkoston ja omaehtoisuuden kohtaaminen

Olen valinnut tutkimuksessani tarkasteluun paikallisen tason, mikä empiirisessä osiossa konkretisoi-
tuu kylään ja sen kyläyhdistykseen. Kuten tässä luvussa on käynyt ilmi, on omaehtoista toimintaa mahdotonta erottaa riippuvuussuhteista muihin toimijoihin, oli sitten kyseessä spatiaalisen skaalan mikä taso tahansa. Omaehtoisuus on nimenomaan juuri teoria, joka määrittyy näiden toimijoiden vä-
listen suhteiden kautta. Riippuvuussuhteiden erottamattomuuden vuoksi alhaalta–ylös-tyyppistä ke-
hitystä ei voida pitää synonyyminä omaehtoiselle kehittämiselle. Bottom–up-teoria tietyssä määrin häivyttää tätä riippuvuussuhdetta, kuten aiemmin mainitsin. Ylemmän tason toimija voi erilaisin hal-
linnan keinoin vaikuttaa alhaalta lähtevään kehitykseen ja siihen, kuka toimii kenenkin hyväksi. Reija
Linnamaan ja Markku Sotaraudan mukaan (2000, 32) hallintaverkoston toimijoita tarkasteltaessa ei
edes ole mielekäästä luokitella mitkä toimijoista ovat alhaalla ja mitkä ylhäällä. Oleellisempaa on tun-
nistaa erilaiset roolit ja se osaaminen, mitä toimijat tuovat kehittämiseen mukaan. Sisäsyntyinen alue-
kehitys sen sijaan häivyttää jossain määrin kehityksen alullepanijaa, eli toimijaa. Kun kehitys on si-
säsyntyistä, tarkoittaa se yksinkertaisesti, että kehitystä edistävät toimijat tulevat alueen tai yhteisön
sisältä. Toimija ja toimijuus eivät tällöin tule suoraan ilmi.

Vastauksena näihin toimijoiden suhteesta ja toiminnan vapaudesta nousseisiin ongelmiin voi olla
neo-endogeenin (ts. uussisäsyntyinen) näkökulma. Siinä pyritään erottautumaan dualistisesta jaotte-
lusta sisä- ja ulkosyntyisyyden sekä ylhäältä–alas tai alhaalta–ylös-näkemyksen välillä. Sen sijaan
uussisäsyntyinen teoria tarkastelee näiden parien ilmenemistä samanaikaisesti. Bosworth ym. (2015,
428) määrittelevät uussisäsyntyisen kehityksen paikallisten resurssien ja paikallisen toiminnan yhdis-
tämisenä laajempaan verkostoon. Uus-sisäsyntyinen korvaa nimensä mukaan myös mallin siitä, että
kehitystoiminta tulisi pelkästään sisältä, sillä mukana ovat myös ulkopuolelta vaikuttavat voimat.
Christopher Ray esittelee neo-endogeenisen käsitteen kirjassaan ”Culture Economies”. Käsitteen ja
samalla koko teorian keskiössä on ajatus, että paikalliset ja harvaan asutut alueet voivat vaikuttaa
omaan kohtaloonsa positiivisesti. Toiminnassa on otettava kuitenkin huomioon paikallisen tason yh-
teys laajempaan poliittiseen, institutionaaliseen, kaupalliseen ja luonnolliseen ympäristöön (Ray

2001, 3–4). Rayn mukaan paikallisella tasolla voivat kehittämistä toteuttaa kolme erilaista toimijaa: 1) paikallisen tason sisältä tulevat toimijat, 2) yläpuolelta tulevat tahot, kuten valtio tai EU ja 3) keskitason toimijat, kuten ei-valtiolliset organisaatiot. Uussisäsyntyinen kehitys on kahden jälkimmäisen tason ja niiden yhdistelmien toimimista vuorovaikutuksessa paikallisen tason kanssa. (Ray 2001, 8–9) Rayn sanoin, ”neo-endogeenisestä kehityksestä tulee toimintaa, joka kasvattaa tietoisuutta paikallisten resurssien potentiaalisesta käytöstä territorion strategiseen käyttöön” (Ray 2001, 23). Verrattuna omaehtoiseen kehittämiseen uussisäsyntyistä voisi kuvailla sanoilla avoin ja realistinen. Avoin siinä mielessä, että eri tahojen intressejä ei häivytetä verkoston rakenteisiin, vaan ne tuodaan näkyville ja samalla eri tahoille tietoisiksi. Realistisuus kulkee avoimuuden kanssa käsi kädessä, koska asiat sekä toimijoiden suhteet ja intressit pyritään kuvaamaan sellaisina kuin ne ovat. Realismista lipsuminen kansallisromantiikan puolelle voi olla kuitenkin vaarana endogeenisuuteen pohjautuvissa teorioissa. Uussisäsyntyisen mallin toimiminen edellyttää alueiden erityisyyden tunnistamista ja sen valjastamista yhteistyön avulla seudun tai territorion käyttöön. Vaarana on siis romantisoida alueita ja ajautua harhauttavaan mielikuvaan, että niillä jokaisella on jotain erityistä sekä markkinataloudellisesti käyttökelpoista tarjottavaa.

3 TUTKIMUSAINEISTO JA MENETELMÄT

Tutkimukseni on kvalitatiivinen ja tieteenteoreettisesti se nojautuu sosiaaliseen konstruktionismiin. Koska tavoitteenani on selvittää hankkeeseen osallistuneiden ihmisten ajattelua ja ymmärrystä kehittämistoiminnasta, omaehtoisuudesta ja näiden kontekstista, niin ovat haastattelut tähän tehtävään toimivin menetelmä. Konstruktionismin mukaan todellisuus on sosiaalisesti rakentunutta ja puheella on tässä kaikkein keskeisin merkitys. Saadakseni otteen tästä todellisuudesta ja sen erilaisista merkityksistä eri ihmisille, on minun ensinnäkin saatava ihmiset puhumaan avoimesti tutkimuksen aiheesta, ja toiseksi tunnistettava diskurssit, jotka määrittävät heidän näkemystään paikallisesta kehittämisestä. Tästä syystä tutkijan ja haastateltavan kohtaaminen kasvotusten on välttämätöntä.

3.1 Hankkeen valikoituminen

Tutkimukseni empiirinen aineisto tulee yhdestä hankkeesta, mutta tutkimukselle keskeistä eivät ole hankkeet tai hankkeistettu kehittäminen. Tarkoitus on tarkastella maaseudun ihmisten ja heidän toimintansa suhteita ja konteksteja. Yksi hanke toimii hyvänä tutkimuksen rajauksena yhtä lailla, kun se toimii rajattuna osana pidempää maaseudun kehityskaarta. Tarkastelukulmani mukaan kehittämisshanke on vain aikajanan tapahtuma, paikallisyhteisön kokemus, joka on kartuttanut haastateltavien asiantuntijuutta maaseudun omaehtoisen kehittämisen suhteen. Asian voi myös niinkin muotoilla, että hanke on prosessi, jonka tavoitteena oli tuottaa kylän alueelle liikuntahalli. Tällä kyseisellä prosessilla oli omat erityispiirteensä ja verkostonsa sekä ominaisuudet, jotka tekivät siitä hankkeen, mutta itse hanke ei ollut kylän tavoitteena vaan sillä saatava lopputulema.

Tutkimuksessa tarkasteleman kehittäminen on yleishyödyllinen investointihanke, jonka toteuttajana oli vuonna 2003 perustettu Asemanseudun kehittämissyhdystys ry:n (Asky ry). Projektin tuloksena rakennettiin Aseman kyläkoulun ja kyläyhdistyksen kylätalon viereen monitoimihalli. Kyläyhdistys toimii Seinäjoella, entisen Ylistaron kunnan alueella. Perusteluita valita juuri kyseinen hanke tutkimuksen kohteeksi on useita. Olen itse kotoisin Ylistarosta ja sitä kautta tulin ensimmäistä kertaa myös tietoiseksi tästä hankkeesta. Kontaktien, haastateltavien ja haastatteluiden järjestäminen oli tästä syystä myös helpompaa ja monet muutkin käytännön järjestelyt tukivat tätä valintaa. Lisäksi hankkeen mittavimmat rakennustyöt olivat alle vuosi sitten saatettu päätökseen ja hallin avajaiset oli ehditty järjestää, joten hanke sekä siihen liittyvät asiat olivat kaikilla haastateltavilla vielä hyvin muistissa. En olisi Asemanseudun Kehittämissyhdystyksen hallihanketta kuitenkaan tutkimukseni koh-

teeksi valinnut, jollei kyseessä olisi näinkin iso ja erityislaatuinen projekti. Mittava hanke on hedelmällinen tutkia, koska sen vaikutukset paikallisyhteisöön ovat merkittävät. Kyläyhdistyksen päätös hankkeeseen ryhtymisestä on tuskin syntynyt hetken mielijohteesta, joten vaihtoehtoisia ratkaisuja on varmasti harkittu. Tämän kaltaisten liikuntapaikkojen rakentaminen ei ole tyypillinen kyläseurojen tai muidenkaan paikallisyhteisöjen hanke. Hankkeessa rakennetun monitoimihallin yksi tärkeimpiä käyttötarkoituksia on toimia kyläkoulun liikuntatiloina. Yleisesti ottaen koulujen ja niiden tilojen rakennusvastuu on jokaisella Suomen kunnalla, joten kyseinen hanke on mielenkiintoinen tarkasteltaessa sitä, kuka rakentaa ja kenelle. Omaehtoisuuden ja omatoimisuuden kannalta on siksi paljon mielenkiintoisempaa tutkia sellaisen tehtävän suorittamista, jonka ei lähtökohtaisesti katsota kuuluvan tehtävän suorittaneelle taholle. Käsittämäni omaehtoisuuden teorian valossa voi asian niinkin ilmaista, että kyseinen kyläseura on omaksunut idean maaseudun omaehtoisesta kehittämisestä paremmin kuin hyvin. Liikuntahallin rakentamista täytyy tässä yhteydessä verrata kyläyhdistysten kylätalojen rakennus- ja kunnostushankkeisiin, joita tehdään Suomessa paljon. Kylätalon rakentaminen on toteutusvastuun kannalta paljon selkeämpi tapaus, koska niistä vastaa aina yhdistys itse. Kylätalon tarkoitus on usein palvella vain kyläläisiä ja heidän tapahtumiaan, vaikka niiden vuokraaminen ulkopuolisten käyttöön on myös yleistä. Vuokraajana harvoin kuitenkaan on julkinen taho, kuten Aseman monitoimihallin tapauksessa, jossa Seinäjoen kaupunki vuokraa sitä perusopetuksen järjestämiseen. Haastatteluissa kävi ilmi, että Asemanseudun kehittämissyhdistyksen kylätalo tekee poikkeuksen myös tässä suhteessa, koska sen tiloja käytetään päivittäin kyläkoulun yhtenä luokkahuoneena. Liikuntahallin tilanteessa on myös mahdollista, että hanketta suunniteltaessa on ollut tavoitteena tuottaa omaa kylää laajemmalle ulottuva palvelu.

3.2 Haastattelut

Tutkimushaastatteluissa tärkein tavoite oli saada vastaajat puhumaan avoimesti ja mahdollisimman kattavasti ennalta määrittelemistäni aiheista. Käyttämäni haastattelumetodia nimitetään teemahaastatteluksi. Bill Gillham (2003, 6) on määritellyt kirjassaan suullisen datankeräämisen menetelmät järjestykseen niiden rakenteellisuutensa mukaan. Janan toisessa päässä ovat kyselyt, jotka koostuvat yksinkertaisista suljetuista kysymyksistä, joihin annetaan vastausvaihtoehdot. Janan toiseen päähän on sijoitettu haastattelut, jotka ovat ennemminkin muiden ihmisten kuuntelua, ilman sen suurempaa ohjausta tai kysymysten esittämistä. Teemahaastattelut asettuisivat tällä janalla suunnilleen puoliväliin, jonne Gillham on sijoittanut puolistrukturoidut haastattelut.

Teemahaastattelussa kaikille haastateltaville esitetyt teemat ja aihepiirit ovat samoja (Hirsjärvi & Hurme 2008), mutta kysymyksiä ei ole tarkasti muotoiltu. Kuten puolistrukturoitu haastattelukin, on teemahaastattelu osittain etukäteen rakennettu tapahtuma, jossa haastattelijan tehtävä on saada vastauksia haluamistaan aiheista ja teemoista. Anita Saaranen-Kauppinen ja Anna Puusniekan (2006) mukaan teemahaastattelu on keskustelunomainen tilanne, jossa vapaalle puheelle annetaan tilaa. He antavat vihjeen, että käsiteltävät teemat voi asetella esimerkiksi ranskalaisin viivoin paperille, joiden lisäksi voi luoda muutamia apukysymyksiä helpottamaan keskustelun syntymistä. Poikkesin tästä omassa haastattelurungossani, kun kirjoitin teemat valmiina kysymyksinä paperille. Itse haastattelutilanteessa en näitä kysymyksiä kuitenkaan sanatarkasti esittänyt, vaan sovitin oman puheeni tilanteen mukaan. Syy kirjoittaa valmiita kysymyksiä oli valintani käyttää diskurssianalyysiä metodina aineiston tutkimiseen. Kuten luvussa 3.3 käy ilmi, on haastattelijan puhe yhtä olennainen osa haastattelun tilannekontekstia kuin haastateltavankin. Käyttämällä valmiiksi kirjoitettuja lauseita oman ajatteluni tukena, pystyin tietyssä määrin standardisoimaan omat sanavalintani ja siten haastattelun tilannekontekstin.

Käytin haastattelussa vain avoimia, vastaajaa puhumaan kannustavia kysymyksiä. Tämä tarkoittaa sitä, että odotin niihin useamman virkkeen vastauksia, jotka haastateltava on itse muotoillut. Täten haastattelu on mahdollisimman paljon vapaata keskustelua muistuttava tilanne, jossa haastateltava pääsee kertomaan oman näkemyksensä aiheesta. Poikkeuksia tähän tietysti syntyi keskustelun aikana, jolloin lyhyet ja tarkentavat lisäkysymykset saattoivat olla luonteeltaan suljetumpia. Myöskin haastattelun alussa haastateltavan omaa taustaa ja tehtäviään koskevat kysymykset olivat lyhyempiä ja rajatumppia. Näiden tarkoituksena oli aloittaa keskustelu luontevasti ja sellaisilla kysymyksillä, joihin on helppo vastata. Haastattelun pilotoiminen ja kysymysten testaaminen ennakkoon ei ollut mahdollista, koska kysymysten relevanttiuden ja toimivuuden ymmärtäminen vaatii samaa tietotasoa tai samoja kokemuksia kuin tutkimuksen haastateltavilla.

Haastatteluja tein seitsemän, joista kolme Aseman kylän avainhenkilöille sekä yhteensä neljä Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksen virkamiehille ja Seinäjoen kaupungin työntekijöille. Avainhenkilöt tarkoittavat tässä yhteydessä ihmisiä, jotka ovat keskeisesti olleet vaikuttamassa hankkeen idean syntymisessä tai hankkeen toteuttamisessa. Tällä varmistan sen, että kyseisillä henkilöillä on näkemys siitä, miksi hanke on tarpeellinen, miksi juuri kyseinen toimija toteutti hankkeen ja millainen historia on hankkeen taustalla. Useamman henkilön haastattelemisen kyläyhdistyksestä olisi todennäköisesti johtanut itseään toistavaan aineistoon, eikä mitään uutta näkökulmaa olisi noussut enää esiin. Ky-

lyhdistyksen haastateltavia etsiessäni olin yhteydessä A1:teen ja hän värväsi kaksi muuta haastateltavaa antamieni toiveiden mukaisesti. Tämä menetelmä onnistui erittäin hyvin, sillä en jälkikäteen ajateltunakaan muuttaisi haastateltavien kokoonpanoa. ELY-keskuksen ja kaupungin edustajat pyrin valitsemaan sen mukaan, että he olivat itse olleet jollain asteella mukana hallihankkeen toteutuksessa sekä kontaktissa Aseman kyläläisten kanssa. Lähteenä heidän valinnassaan käytin kyläyhdistyksen edustajia, jotka haastattelujen aikana mainitsivat näiden henkilöiden nimet. Poikkeuksena oli toinen kaupungin edustajista, S1, joka ei ollut itse mukana hankkeessa tai sen päätöksenteossa millään tavalla. Valitsin hänet kaupungin osallistavasta kehittämisestä vastaavan työtehtävänsä perusteella.

Haastattelut tapahtuivat suhteellisen virallisissa olosuhteissa, joko kyläseuran tiloissa tai haastateltavien työaikana työpaikoilla; eläkkeelle siirtyneen virkamiehen tilanteessa paikallisen LEADER-ryhmän toimistolla. Paikan valinnassa oli tärkeintä rauhallinen ja hiljainen ympäristö, jossa keskustelun voi viedä keskeytyksettä alusta loppuun. Tämä tavoite toteutui muutamien poikkeuksien erittäin hyvin. Kestoltaan haastattelut olivat 45:stä minuutista hieman yli tuntiin, pois lukien toisen Seinäjoen kaupungin edustajista, jonka kanssa keskustelu kesti noin 25 minuuttia. Tämä johtui osittain vastaajan vähäsanaisuudesta, mutta myös hänen työtehtävistään, joihin omaehtoinen maaseudun kehitys ei oleellisesti kuulu. Taulukossa 1 on tiivistetysti haastateltavien yhteys hankkeeseen tai omaehtoiseen kehittämiseen, lyhyt kuvaus heidän vastuualueistaan, sekä haastattelujen aika, paikka ja kesto. Haastateltavat on listattu taulukkoon siinä järjestyksessä, kun heidät on haastateltu.

Taulukko 1 Haastateltavat ja haastattelutapahtumat.

Koodi	Yhteys	Kuvaus haastateltavasta	Paikka	Aika	Kesto
A1	Asemanseudun kehittämissyhistys ry	Organisoija, koordinaattori. Kuuluu hallitukseen.	Monitoimihallilla	23.3.2018	50min
A2	Asemanseudun kehittämissyhistys ry	Merkittävä talkoolainen. Kuuluu hallitukseen.	Monitoimihallilla	23.3.2018	50min
A3	Asemanseudun kehittämissyhistys ry	Merkittävästi mukana rahoitushakemuksessa. Kuuluu hallitukseen.	Kylätalolla	25.3.2018	45min
E1	Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus	Kehittämissiantuntija. Ko. hankkeen yhteyshenkilö ELYssä.	Haastateltavan työpaikalla	29.3.2018	60min
S1	Seinäjoen kaupunki	Elinvoiman ja kilpailukyvyn toimiala. Vastuualueina käyttäjälähtöinen suunnittelu, osallisuus ja osallistava kehitys.	Haastateltavan työpaikalla	4.4.2018	55min
E2	Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus	Hiljattain eläköitynyt asiantuntija. Ko. hankkeen aiempi yhteyshenkilö ELYssä.	Liiveri ry:n toimistolla	4.4.2018	70min
S2	Seinäjoen kaupunki	Sivistyksen ja hyvinvoinnin toimiala. Kaupungin yhtenä edustaja hankkeessa.	Haastateltavan työpaikalla	9.4.2018	25min

Kyläseuran edustajien haastattelut rakensin kaksivaiheiseksi keskusteluksi ilman, että se siltä vaikuttaisi haastateltavan näkökulmasta. Koska omaehtoisuus käsitteenä ja siihen liittyvä todellisuuden ymmärrys on keskeisin osa tätä tutkimusta, niin mietin tarkoin siihen liittyvien haastattelukysymysten ajoituksen. Suunnilleen puolivälissä keskustelua nostin esiin omaehtoisuuden ja pyysin haastateltavia kertomaan, mitä he ajattelevat siitä ja miten he määrittelevät siihen liittyvän toiminnan. Tämän jälkeen haastattelun toisella osiolla esitin eri kysymykset kuin alkupuoliskolla, mutta teemaltaan ne vastasivat toisiaan. Molemmissa osioissa keskustelu pohjautui vahvasti hankkeeseen sekä kyläläisten toimintaan. Osiossa oli eroa myös aikajanallisesti, kun etenkin haastattelun loppupuoliskolla aiheina olivat kylän sekä alueen tulevaisuus. Kyseinen haastattelun runko oli varautumista siihen, että haastateltava saattaa muuttaa vastauksiaan tai puhettaan sen jälkeen, kun omaehtoisuus on tuotu keskustelussa esiin. Pyrin tällä testaamaan oletettua diskurssia, jonka mukaan maaseudun kehittäminen on enenevässä määrin siellä asuvien ihmisten itsensä vastuulla oleva tehtävä. Toisin sanoen, omaehtoisuuden määrittely haastattelun keskellä on vastaajan toiminnan sekä ajattelun haastamista, kenties myös kyseenalaistamista. Haastattelun runko on nähtävillä liitteessä 1.

ELY-keskuksen ja Seinäjoen kaupungin edustajille valmistelin keskenään samanlaisen haastattelun. Sen toteutuminen riippui kuitenkin hyvin pitkälti siitä, mikä oli haastateltavan oma työtehtävä sekä suhde kyläyhdistyksen hallihankkeeseen. Etenkin kaupungin edustajien kohdalla tätä runkoa oli selkeästi sovellettava. Esimerkiksi maaseudun kehittämiseen yleisesti liittyvät kysymykset eivät suoraan kuulu heidän toimialaansa tai työnsä vastuualueisiin. Keskustelun ilmapiirin kannalta ei ollut mielekästä laittaa haastateltavaa vastaamaan kysymyksiin, joihin hänen ammattinsa tai osaamisensa ei liity. He ovat haastateltavina edustamassa omaa organisaatiotaan ja omaa ammattikuntaansa, joten he todennäköisesti tuntevat olevansa vastuussa sanomisistaan näille tahoille. Siten työnkuvaan tai ammattiin kuulumattoman tiedon kyseleminen ei olisi ollut reilua haastateltavia kohtaan. Tästä syystä kaupungin edustajien kanssa keskustelu muotoutui sen mukaan, mitä vastaajat kertoivat ja mitä he omassa työssään tekevät paikallistason kehittämisen kontekstissa. ELY-keskuksen ja Seinäjoen kaupungin edustajien haastatteluiden runko on liitteessä 2.

Oma asemani tutkijana sekä haastattelijana oli suhteellisen helppo säilyttää. Ylistarossa syntyneenä ja koko lapsuus- ja nuoruusaikani siellä eläneenä olin tietysti tutustunut Aseman kylän tilanteeseen ja toimintaan jo kauan ennen tätä tutkimusta. Yhteenkään tutkimuksen haastateltavaan minulla ei kuitenkaan ollut henkilökotaista sidettä, joten haastattelutilanteiden asetelma pysyi neutraalina. Tutkimuksen tekemiseen kuluneen vuoden aikana suoritin myös kolmen kuukauden mittaisen työharjoittelun Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksessa. Tämä tapahtui sen jälkeen, kun olin jo suurimman osan

aineiston analyysistä kirjoittanut. ELY-keskuksessa en työskennellyt hallihankkeen rahoituspäätöksestä vastanneessa yksikössä, enkä tutkimukseen haastateltujen ihmisten kanssa. Toisin sanoen tällä ei ollut vaikutusta siihen, miten suhtauduin ELY-keskukseen yhtenä tutkimuksen kohteista.

3.3 Diskurssianalyysi

Michel Foucault (2005, 269) toteaa *Tiedon arkeologia* kirjassaan: ”– – puhuminen on tekemistä – jotakin muuta kuin sen ilmaisemista, mitä ajattelee tai tietää, mutta myös muuta kuin kielen rakenteiden käyttöönottoa.” Kirjan kirjoittamisen aikaan 1960-luvulla Foucault pyrki herättämään tiedemaailmaa tarkastelemaan puhetta merkityksellisenä ja hylkäämään ajatus, ”jonka mukaan sanat ovat tuulta, ulkoista supatusta ja siipien ääntä, jota historian vakavuudessa tuskin kuullaan” (Foucault 2005, 270). Arturo Escobar (1995, 216) on tulkinnut nämä Foucault’n ajatukset seuraavasti: ”Diskurssi ei ole ajatusten ilmaisua: se on käytäntö, jolla on olosuhteet, säännöt ja historiallinen muodonmuutos.” Puhetta tai sen enempää tekstiäkään ei tule siis pitää peräkkäin aseteltuina sanoina, vaan osana todellisuutta. Sen sijaan, että puhe olisi vain kuvailua asiasta, niin kyseessä on keino toimia, keino rakentaa ja keino muokata. Tämä on konstruktionistisen tieteenteorian perustavanlaatuisimpia ajatuksia. Koska diskurssi on käytäntö ja puhe todellisuutta rakentavaa tekemistä, niin kietoutuvat ne erottamattomasti yhteen. Täten puheesta voidaan tunnistaa diskurssit, jotka tulevat esiin, ikään kuin paljastavat itsensä.

Diskurssianalyysiä on luonnehdittu myös väljäksi teoreettiseksi viitekehykseksi enemmän kuin tutkimusmenetelmäksi (Suoninen 1992, 125). Tämä johtuu siitä, että diskurssianalyysi mahdollistaa erilaisia tarkastelun painopisteitä ja useampia sovellutuksia menetelmältä. Arja Jokinen, Kirsi Juhila ja Eero Suoninen (1993, 17) ovat luetelleet lähtöoletukset, joihin tämä teoreettinen viitekehys perustuu:

1. Oletus kielen käytön sosiaalista todellisuutta rakentavasta luonteesta
2. Oletus useiden rinnakkaisten ja keskenään kilpailevien merkityssystemien olemassaolosta
3. Oletus merkityksellisen toiminnan kontekstisidonnaisuudesta
4. Oletus toimijoiden kiinnittymisestä merkityssystemeihin
5. Oletus kielen käytön seurauksia tuottavasta luonteesta

Rinnakkaisten merkityssystemien olemassaolon (kohta 2) voi yksinkertaisimmin havaita siinä, miten monella eri tavalla yksittäinen asia voidaan nimetä. Jokinen ym. (1993, 25) käyttävät esimerkkinä henkilöä, joka voi samaan aikaan olla äiti, nainen, aikuinen, valkoihoinen, yksinhuoltaja, maalainen ja niin edelleen. Jokaista näistä käsitteistä voidaan käyttää kertomaan yhdestä ja samasta henkilöstä.

Puheen analysoinnin kannalta oleellista on, mitä niistä käytetään, kuka käyttää, missä, kenelle, miten ja milloin. Sanavalinta kertoo puhujan näkemyksestä, mitä tämä kyseinen henkilö ”edustaa”, mutta samalla puhuja tulee kohdan 1 mukaisesti rakentaneeksi sosiaalista todellisuutta tästä henkilöstä, esimerkiksi yksinhuoltajana maaseudulta. Merkityssysteemejä ovat myös toiset kutsuneet diskursseiksi tai tulkintarepertuaareiksi. Jokinen ym. katsovat näiden käsitteiden olevan niin lähellä toisiaan, etteivät he tee erottelua, vaan määrittelevät ne merkityssuhteiden systeemeiksi, jotka rakentuvat ja rakentavat sosiaalista todellisuutta ja käytäntöjä. Diskurssit ovat aina tutkijan löydöksiä, hänen analysointinsa tuloksia. Toisin sanoen, diskursseja ei tutkita, vaan tutkimuksen kohteena ovat niiden ilmeneminen ja käyttö. (Jokinen ym. 1993, 26–28) Oli tämä käyttö sitten tiedostettua tai tiedostamatonta, niin puheella on aina kuulijansa, jolloin puheella on myös vaikutuksensa. Kohdan 5 mukaisesti ja Foucault’n ajatuksiin pohjautuen, puhe ei ole ulkoista supatusta tai tuulen huminaa, vaan sen käytöllä on seurauksia, joita ei voida ohittaa.

Luettelon kolmas oletamus seuraa diskurssien sosiaalisen rakentumisen ominaisuudesta. Puheella tai tekstillä on aina jokin tapahtumatilanne, konteksti, ja sen vaikutukset puheen sisällölle ovat väistämättömät. Diskurssianalyysissä ei pyritä neutraaliin ja vaikutuksettomaan kontekstiin vaan päinvastoin, tapahtumatilanteen halutaan paljastuvan ja sen moninaisuuden näkyvän. (Jokinen ym. 1993, 29) Aiemmin luettelemistani kysymyksistä, tekstin kontekstisidonnaisuuden kannalta oleellisia ovat missä, kenelle ja milloin. Puheella ja tekstillä on aina jokin vastaanottaja, yleisö, josta puhuja usein on myös tietoinen. Tällöin puhuja mukautuu ja mukauttaa puhettaan myös kuuntelijasta riippuen. Tämä voi näkyä myös siinä, mitä jätetään sanomatta, joka on yhtä oleellista kuin se, mitä sanotaan ja miten. Jokinen ym. (1993, 31) muistuttavat vuorovaikutuskontekstin vaikutuksesta puheeseen, eli esimerkiksi haastattelutilanteessa on merkitystä sillä, mitä aiemmin keskustelussa on puhuttu. Tämä tarkoittaa, että haastattelijan kysymyksillä on yhtä lailla merkitystä haastattelun kontekstille kuin muillakin tekijöillä. Tietyn ajan, paikan, yleisön ja vuorovaikutuksellisuuden lisäksi puheen konteksti määrittyy vielä lausetasolla (Jokinen ym. 1993). Tämän konkreettinen vaikutus on, että analyysiä ei esimerkiksi voida tehdä suoraan jonkin termin ilmestymiskertoja laskemalla. Useilla sanoilla on monia merkityksiä ja kulloisenkin merkityksen voi päätellä vain lauseyhteydestä. Samoin äänensävyt voivat muuttaa sanan ja lauseen merkitystä tarkoittamaan jopa vastakkaista kuin niiden alkuperäinen sisältö. Diskurssianalyysiä käyttävältä tutkijalta tämä vaatii valveutunutta kontekstien tarkastelua, eikä pelkkiin tilastoihin luottamista.

Laajimpana tapahtumatilanteena voidaan käsittää kulttuurillinen konteksti, joka paikan sekä ajan suhteen ulottuu esimerkiksi puhetilanteen ulkopuolelle. Tämä edellyttää analyysiä tekevältä tutkijalta

kulttuurissa yleisesti jaettujen oletusten tietämistä. Kulttuurinen konteksti näkyy myös siinä, miten puhuja mahdollisesti argumentoi näitä yleisesti jaettuja käsityksiä vastaan, ilman että niitä on keskustelussa aiemmin edes nostettu esiin. (Jokinen ym. 1993, 32–33)

Toimijan kiinnittyminen merkityssysteemeihin (diskurssianalyysin lähtöoletusten kohta 4) tarkoittaa sosiaalisia käytänteitä, jotka sitovat yksilön ja hänen identiteettinsä rakentumisen konteksteihin. Yksilön käsitys itsestään, kuten käsitys kaikesta muustakin, rakentuvat sosiaalisten käytänteiden avulla, mutta samalla ne ovat sitoutuneina konteksteihin. Näin ollen yksittäinen subjekti voi liikkua useissa toiminnallisissa positioissa ja hänelle voi muodostua useita eri tapahtumatilanteissa realisoituvia ”persoonia” (ymmärrys itsestään suhteessa ympäristöön; minä toimijana). Subjektipositio on käsite, joka kertoo tämän yksilön kontekstisidonnaisen olemuksen ja toimijuuden. Subjektipositiot eivät ole ennalta annettuja, vaan aina sosiaalisesti rakennettuja. Joissakin tilanteissa nämä positiot kuitenkin lukkiutuvat, kuten esimerkiksi luokkahuoneessa opettajan ja oppilaan roolit. Subjektipositiota onkin Jokisen ym. mukaan hyvä käyttää tutkittaessa toiminnan rajoituksia. (Jokinen ym. 1993, 37–40) Siksi se on oleellista mainita myös analysoitaessa yhden subjektin omaehtoisuutta toimijaverkostossa.

Konstruktivistisen teorian mukaan käsitteet ja ymmärrys olevasta ovat sosiaalisesti tuotettuja, niin herää kysymys, voidaanko tätä tuottamista hallita? Onko jollain subjektilla valta ohjata diskursseja? Jokinen ym. (1993, 75) mukaan vallan katsotaan olevan produktiivinen ja yhtä lailla sosiaalisiin käytäntöihin kietoutunut ilmiö kuin diskurssitkin. Valta ei ole yksilöiden ominaisuus, eikä myöskään jokin diskurssien ulkopuolelta tuleva voima. Oikea kysymys siis olisi, miten toisista tiedoista tulee totuuksia ja yleisesti hyväksytyjä olettamuksia?

Jokinen ja Juhila nostavat *miten* tärkeimmäksi kysymyssanaksi tehtäessä itse analyysiä (Jokinen & Juhila 1991, 62). Se on suora kysymys siitä, miten diskurssit rakentuvat sosiaalisissa käytänteissä, miten subjekti ilmaisee diskursiivista todellisuutta puheessaan? Analyysiä tehdessä ei ole tarkoitus kuvailla ilmiötä tai subjektien puhetta. Ei ole myöskään tarkoitus selittää tai etsiä syitä seurauksille, vaan tavoitteena on järjestelmällisesti merkityksellistää aineistoa. Se vaatii aktiivista ja luovaa aineiston lukutapaa ja samalla pyritään paljastamaan todellisuuden jäsennyksiä sekä käsitteellistämisen tapoja. Aktiivisuus tarkoittaa myös sitä, että aineisto ei puhu tutkijalle, eikä se nosta esiin valmiita vastauksia. Sen sijaan tutkijan on laitettava tulkitsemisen avulla aineisto puhumaan. (Jokinen & Juhila 1991, 62–66)

Pelkkä miten? -kysymykseen vastaaminen ei vielä tee aineiston lukemisesta analyttistä tai sen enempää järjestelmällistäkään. Diskurssin tai merkityssysteemin hahmottaminen on osista kokonaisuuteen rakentuvaa palojen yhdistelyä. Aluksi tarkastellaan aineistosta löydettyjä osia ja niiden välisiä suhteita. Nämä osat integroituvat diskursseiksi ja ne on tutkijan tunnistettava tässä analysoinnin toisessa vaiheessa. Jokisen ja Juhilan (1991, 67–72) ohjeiden mukaan tulkitsemisen prosessi eteneekin kahdessa osiossa: 1) osat ja elementtien tarkastelu 2) säännönmukaisuuksista kokonaisuuksien kasaaminen. Ensimmäinen osa on siis yllä kuvailemani pienten palasten huomioimista ja aktiivista tulkintaa. Tulkinta täytyy Jokisen ja Juhilan mukaan tehdä aina yhteydessä tilannesidonnaisen merkityskontekstin kanssa. Toisessa osiossa tarkoitus on kerätä osista ne diskurssit, jotka vastaavat tutkimuskysymyksiin. Palapeliä kasatessa on tärkeää muistaa, että diskurssi voi esiintyä useissa hyvinkin erilaisissa sosiaalisissa käytänteissä ja tilannekonteksteissa. Kuten Jokinen ja Juhila (1991) toteavat, mitä erilaisimmissa tilanteissa ja käytänteissä diskurssi ilmenee, sitä vahvemman merkityssysteemistä on todennäköisesti kyse. Tällaisia ovat säännönmukaiset merkityssuhteet, jotka organisoituvat eri konteksteissa ja eri subjektien käyttäminä saman diskurssin mukaisesti.

Perustan oman määritelmäni ja ymmärrykseni diskursseista näihin esittelemiini teorioihin. Tässä tutkimuksessa diskurssilla siis tarkoitan ajattelun ja toiminnan tapaa, josta ei voida erottaa toimintaa ja puhetta toisistaan, vaan ne tapahtuvat yhdessä. Diskurssit rakentuvat sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja siksi niistä voidaan tehdä induktiivisia päätelmiä todellisuuksien olemuksesta.

Ennen varsinaisen diskurssianalyysin suorittamista litteroin haastattelut sanatarkasti. Puheen kirjoittaminen tarkasti siinä muodossa kuin se oli sanottu, virheineen, toistoineen ja murteineen, johtui diskurssianalyysin valitsemisesta analyysin metodiksi. Tässä luvussa käsittelemieni kielen todellisuutta rakentavien ominaisuuksien vuoksi oli tärkeää säilyttää puhe mahdollisimman alkuperäisessä ja puhtaassa muodossaan. Myös puheen taukojen, äänenpainotusten ja naurahdusten merkitseminen on tutkimustehtävästä riippuen mahdollista diskurssianalyysiä varten litteroitaessa, mutta tutkijan on Arja Jokisen, Kirsi Juhilan ja Eero Suonisen (1999, 240) mukaan itse tehtävä päätös, miten tarkka litterointi on riittävä. Tämän tutkimuksen kohdalla tein päätöksen merkitä vain naurahdukset sekä tauot kolmeen kategoriaan pituutensa perusteella. Naurahdusten huomioiminen oli tärkeää, koska useassa kohtaa ne kertoivat puhujan suhtautumisesta esittämiinsä mielipiteisiin tai kommentteihin, mikä ei välttämättä pelkästä kirjoitetusta puheesta kävisi ilmi. Esimerkki tästä on A1:n kommentti, jossa hän toista kertaa haastattelun aikana mainitsi maanomistajien nihkeän suhtautumisen asuintonttien myymiseen.

”Että vielä ku saataas niitä tonttia niin, sitte [nauraa], sitte vielä lisää.” (A1)

Ilman nauramista kyseinen kommentti olisi ollut neutraali toteamus, että kylän asukasmäärän lisääntyminen olisi voimakkaampaa, jos tontteja olisi enemmän tarjolla. Vastaajan nauru ja sen sävy kuitenkin kertoivat, että kyseessä on ennemminkin vihjaileva vaatimus, ja että haastateltava tiedosti mielipiteensä aiheuttavan vastustusta joidenkin kyläläisten taholta. Äänenpainotuksen ja intonaation merkitseminen ei olisi tuonut aineiston analyysille oleellista lisäarvoa. Tehtyäni haastattelut ja litteroinnin itse, olivat puhetilanteet ja niiden tunnelma minulla hyvin selkeästi muistissa. Sen vuoksi pystyin valikoidusti merkitsemään poikkeavia painotuksia tai tunteiden ilmaisuja litteroituun tekstiin, jos sille oli tarvetta. Haastattelujen suhteellisen pienestä määrästä johtuen oli tietyn kohdan tarkistaminen jälkikäteen äänitallenteelta myös helppoa.

Haastatteluiden ja litteroinnin tekeminen itse oli merkittävä hyöty myös diskurssianalyysiä tehdessä. Analysointityön alkaessa minulle oli ehtinyt jo muodostua mielikuva useammastakin mahdollisesta diskurssista, joita haastatteluissa nousi esiin. Aineiston läpikäymisessä käytin apunani Atlas.ti -sovellusta, joka on suunniteltu suurten kvalitatiivisten aineistojen käsittelyyn. Sovelluksen toiminnoista käytin vain yhtä, jota itse nimitin korvamerkinnäksi. Toisin sanoen luin aineistoa läpi, poimin tekstistä lauseita sekä sanoja ja korvamerkitsin ne eri diskursseihin tai teemoihin. Korvamerkintä vastaa paperisessa analyysissä paljon käytettyä värikkäin merkkaukseen tehtävää jaottelua. Sen sijaan, että konkreettisesti tussilla maalaisin virkkeet eri kategorioihin, käytin Atlas.ti -sovelluksen tarjoamaa luokitteluvälinettä. Atlas.ti -ohjelma täten tallensi merkitsemäni lauseet kyseisen diskurssin tai teeman kansioon, josta niitä oli myöhemmin helppo poimia lainauksiin. Esimerkkinä esitän A3:n lausahduksen, jonka korvamerkitsin kahteen eri kansioon. Toinen niistä oli byrokratiaa koskeva diskurssi, josta puhuttiin usein käyttäen sanaa ”pyöräminen”. Lisäksi byrokratiadiskurssin kanssa lähekkäin ilmeni lähes aina ”Hyrrä”, joka on muun muassa hankemaksatusten hakemiseen käytetty sähköinen järjestelmä. Hyrrä oli puheenaihe tai kohde useamman kerran ja siksi loin sille oman kansion ja korvamerkinnät.

”ehkä pääosin mun hommihin on kuulunu toi noi Hyrrän pyörittäminen” (A3)

Toisella lukukerralla täydensin merkintöjäni sen mukaan, mitä uusia diskursseja tai teemoja oli nousut esiin ensimmäisen lukukerran aikana. Analysoinnin viimeisessä vaiheessa kävin läpi teemoista ja puheenaiheista koostuvat korvamerkinnät ja tarkastelin, onko niissä jotain yhteistä tai niin sanotusti aineksia diskurssiksi.

4 TULOKSET

4.1 Hallihanke ja sen tausta

Tutkimusongelmaa esittäessäni mainitsin, että kyseisen hankkeen kohdalla on mielenkiintoista seurata miten eri tahot puhuvat liikuntahallin rakentamisvastuusta, eli toisin sanoen kuka rakentaa ja kenelle. Kyetäkseni vastaamaan tähän kysymykseen, on haastateltavien puheesta ensin löydettävä ne diskurssit, jotka koskevat hankkeen taustaa ja kylän tilannetta osana maaseutua sekä Seinäjoen kaupunkia. Haastatteluissa esiin nostettuja teemoja olivat kyläkoulun tulevaisuus, kylän kehittyminen ja EU-rahoituksen käyttäminen.

4.1.1 Uhkakuvat tulevaisuudesta ja hankkeen oikeutus

Useissa eri haastateltavien kommentteissa nousi esiin, että kyläyhdistyksen ja kyläläisten yksi merkittävä tavoite oli turvata kyläkoulun tulevaisuus. Yleisesti tiedostettu asia selkeästi oli, että koulu voi joskus tulevaisuudessa kuulua lakkautettavien listalle. Tämä näkyi sekä kyläyhdistyksen että ELY-keskuksen ja kaupungin työntekijöiden kommentteissa: ”turvataan koulun tulevaisuus” (A1), ”koulu säilyy” (A2, E1), ”kyllä se koulu siinä nyt on aika kauan” (S2). Kyläkoulun tulevaisuutta uhkaavat muutokset ovat ehdottomasti yksi oleellisimpia hallin rakentamiseen johtaneita ja taustalla vaikuttavia diskursseja. Sen seurauksia kyläläisille ovat paine saada muutoksia aikaan ja kohentaa koulun tulevaisuusnäkyviä. Puheissa oli esillä eräänlainen uhkakuvien diskurssi, jossa linkittyivät useammat asiat ja ilmiöt yhteen. Koululla ei ole liikuntatiloja, oppilaat siirtyvät muihin kouluihin eikä alueelle saada houkuteltua uusia lapsiperheitä, koulu lakkautetaan, lakkauttaminen heikentää entisestään kylän houkuttelevuutta, kylä näivettyy. Tähän paineeseen kyläläiset vastasivat puuttumalla asiaan itse ja tekivät sen, minkä katsottiin olevan välttämätöntä kylän elinvoimaisuudelle. Haastateltavat käyttivätkin sanoja *selkeä tarve* sekä *puute*, kertoessaan kyläkoulun nykyisestä tilanteesta liikuntatilojen suhteen. Tämän tarpeen olivat tiedostaneet myös muut haastattelemani henkilöt S1:tä lukuun ottamatta, joka ei hankkeen taustoja tuntenut.

Haastateltavista A3 käytti sanaa ”nuupahtaminen”, kun hän puhui kylää uhkaavista muutoksista ja niihin varautumisesta. Sen mukaisesti nimitän tätä *Nuupahtamisen diskurssiksi*, joka tarkoittaa pelkoa kuihtumisesta tai kasaan kuivumisesta. Diskurssin ilmeneminen kertoo todellisista tarpeista kehittyä ja estää kuihtuminen, mutta se ei suoraan tarkoita kaikkien uhkakuvien olevan aitoja, ja vielä vähemmän niiden oikeasti tapahtuvan.

Vastuunäkökulmasta koulun liikuntatilojen rakentamista pidettiin selkeästi kaupungin tehtävänä. Se tuli myös melko suorasti esiin, kun A3 puhui hankehakemuksen perusteluiden kirjoittamisesta:

”Siis tietenkään tällöinen hanke ei saa olla mikään tällainen koululähtöinen, koska sehän on valtion homma, tota kunnan homma tällaiset niinku liikuntatilat. Että ei tietenkään.” (A3)

Tämä tarkoittaa, että kyläyhdistyksen oli rahoitusta saadakseen perusteltava hankkeen merkittävyys jollain muilla keinoin, kuin koulun liikuntatilojen tarpeina. Jos hanke olisi puhtaasti perusteltu koulun tilojen laajentamisena, niin myönteistä rahoituspäätöstä ei välttämättä olisi tullut, koska tämä investointi kuuluisi Seinäjoen kaupungille. Sen sijaan hankkeen perusteluissa käytettiin A3:n mukaan koko kylän ja kaikenikäisten kyläläisten monipuolisen toimintatilan rakentamista.

Tämän lisäksi kyläyhdistyksen henkilöt sekä toinen kaupungin työntekijöistä käyttivät ilmaisia, joiden mukaan hallin rakentaminen oli tällä tavalla toteutettuna edullisin ratkaisu Seinäjoen kaupungin kannalta, ja että kaupunki sai ikään kuin lahjoituksena koululle liikuntatilat.

”kaupunkihan sai aivan äly halvalla hallin” (A3)

”varmaan käsiä taputtaen todettu [puhuu kaupungista], että ’joo nyt sielä’, halvallahan tämä on saatu tähä pystyhyn” (A1)

”– – siinon tiätysti vähä niillä oma lehmä ojas ollu kun tuata, nehän olis ny todennäköösesi muuten joutunu teköhön tähän jonkinlaasen liikuntatilan.” (A2)

”Että sillä lailla se on, mun mielestä se on meilleki [kaupungille] edullinen ratkaasu.” (S2)

Yksikään haastateltavista ei käyttänyt sanoja ”kaupungin vastuu”, eikä sanonut, että kaupungin olisi kuulunut tehdä halli kyläyhdistyksen sijasta. Oheiset kommentit kuitenkin osoittavat, että kyläyhdistyksen tiedostettiin toimivan alalla, joka osittain kuuluu julkiselle sektorille. Kuten A3:n kommentti osoittaa, hankehakemukseen asia oli muotoiltava ei-koululähtöisenä ja kyläläisten tarpeisiin vastaavana projektina. Kommenteissa näkyy eräänlaista puolustelua sille, että halli oli kyläyhdistyksen rakentamana se paras ratkaisu. Puhujasta riippumatta oli huomattavissa hankkeen toteutustavan puolustamista ja siksi kutsunkin tätä *Oikeutuksen diskurssiksi*.

Kyläyhdistyksen ja kaupungin välinen vastuunjako tulee mielenkiintoisesti esille juuri kolmannen osapuolen kautta. ELY-keskuksen työntekijät selkeästi tiedostivat myös, että kyläyhdistyksen tavoitteena oli rakentaa koululle liikuntatilat, ja että tämä vastuu kuuluu yleensä kunnille. ELY-keskuksen

oma roolinsa rahoituksesta päättävänä toimijana näkyi siinä, miten sen työntekijät puhuivat hankkeesta ja sen tavoitteista. ELY-keskus myöntää rahoitusta, joka sille on annettu myönnettäväksi tiettyjen ehtojen mukaisesti tarkoituksiin. Aseman kylän monitoimihallin rakentaminen on ainakin E2:n mukaan niin sanotulla harmaalla alueella, joka ei ole suoraan kaupungin investointien avustamista, mutta ei täysin kylien yleishyödyllistä kehittämistäkään. E2 puhuu melko vapaasti tästä ristiriitaisesta rahoituksen suuntaamisesta, mutta hän katsoo hankkeen olevan kuitenkin oikeutettu. Hallin rakentaminen myös koulun käyttöön on hänen mielestään hyvä ja luonnollinen ratkaisu.

”Ne [kyläläiset] kertoo mitä sillä hallilla tullaan tekemään, että se tulee kyläläisten käyttöön tällänsä harrastustilana. Ja tietysti se on, tuollaasia haliahan ny ei sitä varte kannata tehrä, koska sitte päivällä on tyhjä. Siinä on koulu vieres, nii sehän on mun mielestä niinku ihan hyvä. Vaikka joku sanooki sitä, että kuntien investointia tuetaan. Tuetaan niitä muutenki tietysti.” (E2)

Kommentista näkee, että myös E2 tiedostaa eron hankehakemukseen kirjoitettavien perustelujen ja hankkeen todellisten intressien välillä. Toisen ELY-keskuksen haastateltavan kommentit ovat huomattavasti neutraalimmat ja hänen sanansa tukevat hankehakemukseen kirjoitettua virallista perustelulinjaa.

”No kyllä siinä varmaan, sanotaan jotta, saadaan tällainen yhteinen tila, kun siinä se kylätalo on niin, jossa voidaan liikkua. Tietysti siinä on sitte tää ihan kylän palvelujen säilymine. Että koulu säilyy siinä, niin se varmaan sitte edesauttaa sitä, että siinä on tämmöset, kyläläiset on aktiivisia ja lähtee tekemään tälläsen investoinnin, joka palvelee sitä kylään, mutta toki se palvelee sitä kouluakin siinä sivus sitte päiväsaikaan. Ei sillä muuta käyttöä sitten päiväsaikaan välttämättä oo. Että koululaiset voi sitä käyttää sitte hyödykseen myös. Mutta pääkäyttö on sitä asukkaiden ja kyläläisten ja yhdistysten ja urheiluseurojen ja niin edelleen käyttöä.” (E1)

E1 nostaa ensisijaiseksi tarkoitukseksi kaikkien kyläläisten harrastustoiminnan tukemisen ja kertoo koulun toimintojen palvelemisen olevan ikään kuin positiivinen lisäseuraus. Tämä ELY-keskuksen haastateltavien kertomusten eroaminen toisistaan kertoo siitä ristiriidasta, joka hankkeen toteutukseen liittyi. Ristiriita syntyi rahoituksen ehtojen asettamista kehyksistä ja kuntien palveluista vastuussa olevasta roolista. Katson niiden syntyvän osana mainitsemaani Oikeutuksen diskurssia, jonka olemassaolo kertoo hankkeen taustoista ja hallinnollisesta asettautumisesta paljon. Tällä tavoin toteutettuna hanke on vaatinut päätöksenteolta joustavuutta ja kylän hyödyn asettamista etusijalle.

4.1.2 Kylän tarina ja viestin lähettäminen

Koulun tulevaisuuden turvaaminen ei välttämättä ole itseisarvo, eli sen säilymiseen ei pyritä vain säilymisen vuoksi, vaan se on osa laajempaa asuinalueen ja kylän elinvoimaisuuden säilyttämispyr-

kimystä. Omien sanojensa mukaan liikuntahalliin investoimalla Aseman kyläläiset pyrkivät takaamaan jatkuvuuden koulun toiminnalle, rakentamaan tilan omille harrastuksilleen sekä näyttäytymään ulospäin vireänä ja houkuttelevana asuinalueena. Etenkin tarkastelemalla kyläyhdistyksen henkilöiden kommentteja suhteessa kaupunkiin ja muihin kyliin, voi huomata kylän imagon olevan tärkeää. Ulkopuolelle aktiiviselta ja laadukkaalta asuinalueelta näyttäytyvä kylä on heidän mielestään oleellista uusien asukkaiden houkuttelemiseksi.

”Ja tota sitte ihan niinku houkuttimena lapsiperheille, että tää on hyvä paikka elää ja asua, että muuttakaa tänne, että me halutaan pitää tämä kylä elinvoimaasena, ja että tämä ei pääse nuupahamahan millään lailla.” (A3)

”Ehkä justiin tämmösellä, vaikka aina tota että: ’Voi ei, ollaanko me taas johonakin lehres ja viittiikö täs nyt sitte.’ Mutta pakko se nyt vaan niinku pitää ääntä, että täällä ollahan ja kovasti yritetähän, että tänne kannattaa tulla, täällä on ihan mukavaa.” (A3)

Muuttoliikkeen kääntäminen positiiviseksi on yksi aktiivisen toiminnan tavoitteista, mutta positiivista imagoa pyritään välittämään mahdollisten muuttajien lisäksi myös kaupungin päätöksenteosta vastuussa oleville ihmisille. Kutsun tätä *Viestin lähettämisen diskurssiksi*, koska sen tärkeimpiä tavoitteita on osoittaa aktiivisuus ja positiiviset tulevaisuusnäkymät muille, lähettää viesti kylän ulkopuolelle. Yksi vallitseva ajatus kyläyhdistyksen edustajien keskuudessa oli, että kun he olivat aloitteellisia koulun tilojen kehittämisen suhteen, niin sen jälkeen kaupunki uskalsi tehdä päätöksen koulun saneerauksesta.

”Elikkä marssijärjestys on tämä, että kun me uskallettiin lähteä hankkeeseen ja päätettiin että toteutetaan, nii kaupunki lähti. – – Me päästiin ehkä jonossa joittenkin asioitten ohitte.” (A1)

”– – minoon päätelty jotta ny ne uskaltaa remonttia ruveta teköhön, ku ei ny tarvi enää liikuntatiloja, ku piisaa koulun remonti.” (A2)

”– – ja tietysti Seinäjoen kaupungille päin tullu sellainen viesti, jotta tää kylä haluaa olla ja elää.” (E1)

Seinäjoen kaupunki hallinnoivana toimijana mainitaan yleensä yhtenä yksikkönä, joko kaupunkina tai heinä (ne, he). Kaupunki on jotain, joka on ”siellä” ja meidän kylämme on ”täällä”. Kyläläiset ajattelevat, että heidän on omalla toiminnallaan vakuutettava kaupunki. Tämän viestin tärkein tehtävä on osoittaa, että meidän alueeseemme kannattaa investoida. Kyseessä on yhtä hallihanketta laajempi ajattelun ja toiminnan tapa, jonka mukaan paikallisen tason aktiivisuus ja työn tulos palkitaan ylemmältä tasolta. Laajan ja samalla merkittävän diskurssin tästä tekee se, että myös ELY-keskuksen haastateltava E1 puhui viestin lähettamisestä kaupungille. Kommenteissa puhutaan myös uskalluksesta ja

aloitteellisesta toiminnasta. Sanan *uskallus* käyttäminen osoittaa, että kaupungille ajatellaan olevan riskialtista investoida Aseman kaltaisiin kyliin. Siksi kylän oli osoitettava kaupungille, että rahojen sijoittaminen alueelle on turvallista ja kannattavaa.

Toisaalta kylän panostukset tuntuvat saavuttavan myös niiltä toivottuja tuloksia, mikä tulee ilmi kaupungin sivistystoimen työntekijän haastattelusta.

”Ja sitte tietysti toiki ku sielä nyt on noi tehty tuollaset panostukset, niin se kyllä se kynnys lakkauttaa koulu on sielä varmaan vähä korkeampi ku jossaki muualla. (S2)

K2:n mukaan ei olisi reilua kyläläisiä kohtaan lakkauttaa koulua sen jälkeen, millä tavalla he ovat panostaneet oman kyläkoulunsa puolesta. Samassa kommentissa nousee esiin myös tämän diskurssin toinen ulottuvuus, joka liittyy alueiden kilpailemiseen keskenään. Kylät kilpailevat huomiosta houkutellakseen muuttavia ihmisiä juuri heidän alueelleen, mutta sen lisäksi ne kilpailevat myös kaupungin investoinneista. Jos ”kynnys lakkauttaa koulu on” Asemalla korkeampi kuin jossain muualla, niin se tarkoittaa, että kyliä ja kyläkouluja asetetaan järjestykseen niiden lakkauttamisen todennäköisyyden mukaan. Rinnasteisuus muihin kyliin ilmenee jollain asteella myös kyläyhdistyksen henkilöiden puheessa. A1 vertasi Aseman kylän ja Ylistaron keskustan toimintaa ja mahdollista kehitystä tulevaisuudessa.

”Ja jos ajatellahan nyt, että Ylistaronki alueella, ajatellahampa nyt, että tätä [kehitetään] tai sitte Ylistaron keskustaa tosta, – –. Siinä on kyllä yhdistys perustettu [keskustassa] muutama vuosi sitte, mutta sielä on tosi vaikeuksia saada ihmisiä innostumahan ja puhaltamahan samaan hiileen ja tekemään jotain pienempiäkin asioita, mitä niillä on projekteja siinä ollu. Mutta taas tämä Asemanseutu, tää on jotaki uskomatonta sen suhteen sitte, että täälä tapahtuu.” (A1)

Sanomalla ”tätä tai sitte Ylistaron keskustaa tosta”, A1 vertailee kumpaa näistä kahdesta kannattaisi tulevaisuudessa kehittää. Samalla hän korostaa ajatusta, että kyläyhdistyksen aktiivinen toiminta on keskeisessä asemassa sille, mitkä alueet ovat kannattavia kehittämisen kohteita.

Tärkeä osa kylän kehittämistä ja osittain myös ulospäin suuntautuvaa kylän imagoa on niin sanotun kylätarinan rakentaminen. Tarkoitan tällä pienistä palasista koostuvaa suhteellisen yhtenäistä kerrontaa, jota kyläyhdistyksen haastateltavat toivat esiin. Tarinan mukaan Aseman kylän keskeisimpiä ominaisuuksia ovat hulluus sekä osaaminen. Haastateltavat nimittivät useamman kerran omaa yhteisöään hulluksi, mutta se ilmaistiin aina positiivisena ominaisuutena.

”Kyllä siinä sellaanen riski oli, jotta jos ei kaupunki olisi lähteny tähän sillä lailla mukahan niin ei tästä olisi mitään tullu. Mutta sitä minen tiärä oltaasko me kahelit se silti tehty – –.” (A2)

”Että siis niinku tää on aivan hullu tää sakki.” (A3)

*”Mutta se on jotenki iha järkyttävää koko ajatusmaailma, että tämmöseen tällänen pikku kyläpa-
haanen ryhtyy.” (A3)*

Kyläyhdistyksen henkilöt tunnistavat toimintansa poikkeuksellisuuden ja selittävät tätä niin kutsu-
tulla hulluudella. Hulluuden merkitys kylän ihmisille koostuu useammasta ominaisuudesta ja yksi
niistä on itseluottamus, joka kylässä oletetusti on kasvanut onnistuneiden hankkeiden jälkeen. Toisin
sanoen hulluudella selitettiin sitä, miksi kylä lähti hankkeisiin, jotka olivat näin mittavia, tavallisesta
poikkeavia, ja joihin sisältyi myös riskejä. Haastatteluissa tämä itseluottamus ja sen sekoittuminen
hulluuteen kävivät ilmi kysyttäessä kylän tulevista hankkeista. Jokainen vastaajista kertoi useampia
ideoita ja jokainen heistä mainitsi lähes poikkeuksetta eri ideat. Ehdotukset vaihtelivat aina hiihto-
putkesta kerrostaloon ja uudesta asuinalueesta koulun liittymän siirtämiseen. Näitä kaikkia yhdisti se,
että haastateltavat kertoivat niiden olleen vitsinä esille tuotuja ajatuksia.

*”joku heittää ihan hullun idean, hyvä ettei puolivitsinä, sitte joku siitä ottaa koppia ja sitten lä-
häretähän” (A3)*

”se oli vaa puolivitsillä ja vähä enempi ku puolivitsillä heitetty” (A1)

”tämä kerrostaloo ny oli vissihin vitsi kumminki, kyllä siitä on oikeen vähä puhuttukin” (A2)

Merkittävää näissä kommentteissa on jopa se, että vastaajat puhuvat niiden olleen puolivitsejä, sen
sijaan että ne olisivat niin sanotusti kokovitsejä. Tuodessaan vision esiin puolivitsinä, puhuja jättää
oven auki sille mahdollisuudelle, että tästä vitsistä voi myöhemmin kehittyä vakavasti otettava ja
toteutettava suunnitelma, eikä halua haudata idean realisoitumista esittämällä se täysin vitsailuna.
Puolivitsit ovat täten jotain haaveen ja unelman kaltaisia ajatuksia, joita kertojansa ehkä haluaisivat
toteutettavan. Yhdessä toteuttamisen, itseluottamuksen ja innokkuuden seurauksena kylässä on syn-
tynyt tapa ideoida tulevaisuutta ja rakentaa kylän tarinaa ehdottamalla villejä suunnitelmia seura-
viksi hankkeiksi. Tätä voi nimittää *Haaveilun ja ideoimisen diskurssiksi* ja sille keskeisintä on kylä-
läisten keskuudessa tapahtuva tulevaisuuden suunnittelu. Tulevista suunnitelmista vitsinä puhumi-
nen ja niiden aktualisoituminen suunnitelmiksi ja todellisiksi hankkeiksi on hyvinkin mahdollista.
Tästä esimerkki on liikuntahallin lisävaraston ja samalla mahdollisesti hallin ja kylätalon yhdistämi-
nen toisiinsa. Se oli ideana ainut, jonka kaikki kolme kylän haastateltavaa mainitsivat. A3:n sanoin,
se saattaa tulevaisuudessa myös toteutua.

*”No en tierä, se nyt oli tosiaan vähän puolivitsiksi se jo laajennusosa. Vähä jo sellanen pelottava
vitsi, että kyllä se varmaan oikeasti toteutuu.” (A3)*

Rohkeus ja uskallus toistuvat asemalaisten puheissa myös muutamia kertoja, kuten aiemmin esittämissäni lainauksissa viestin lähettämistä kaupungille. Rohkeudessa on pohjimmiltaan kyse samasta asiasta kuin itseluottamuksessa, eli ne molemmat koostavat kyläyhdistyksen edustajien mainitseman hulluuden. Hulluus tarkoittaa siis rohkeutta ryhtyä mittaviin hankkeisiin, jotka sisältävät myös riskejä. A3:n mainitsema vitsailu laajennusosan rakentamisesta on ”jo pelottava vitsi”, jolloin sen toteuttamiseen ryhtyminen vaatii taas kylältä rohkeutta ja luottamista omiin kykyihin: hulluutta. Kylän tarinankerronnalle keskeistä on, että haastateltavat puhuivat hulluudesta monikossa (me hullut). Toisin sanoen kyläläiset⁴ tekevät erottelua itsensä ja muiden kylien välille puhumalla hulluudesta, joka on ainutlaatuista heidän kylässään.

Osaaminen ja kylän ihmisten taidot mainittiin lähes jokaisessa haastattelussa. Yhdessä kyläläisten omistamien koneiden ja laitteiden kanssa, osaamisen katsottiin olevan tärkeä taustatekijä sille, miksi asemalaiset lähtivät rakentamaan hallia itse. Osaamisella vastaajat tarkoittivat etenkin rakennusalan tietotaitoa, ja koneilla sekä laitteilla he viittasivat yleensä maansiirtoon tarvittaviin kaivinkoneisiin ja traktoreihin sekä rakentamiseen liittyviin laitteisiin. Osaaminen ja koneet kerrottiin usein vastauksena myös kysymykseen, miksi tällainen hanke oli mahdollista juuri Aseman kylässä. Tämä tarkoittaa, että haastateltavien näkemyksen mukaan kaikissa kylissä ei ole vastaavia olosuhteita ja ominaisuuksia, jotka mahdollistivat hallin rakentamisen. Osaaminen ja koneet, joista tässä yhteydessä oli kyse, ovat kylän yksilöiden ominaisuuksia tai omaisuutta, mutta ne yleistettiin usein koko kylän omistamiksi.

”niillä [kylällä] on kuitenkin sitte tälläisiä ammatti-ihmisiä aika paljo” (S2)

4.1.3. EU-rahamen hyödyntäminen

Ulkopuolisen rahoituksen suhteen eri toimijoita edustavat tahot poikkesivat paljonkin toisistaan ja myös sisäisiä ristiriitoja oli näkemyksessä hankkeista ja rahoituksesta. Merkittävin ero näkyi siinä, miten rahoitusta pääasiassa myöntävän ELY-keskuksen henkilöt puhuivat rahoituksen käytöstä verrattuna kaupunkiin ja kyläyhdistyksen henkilöihin, jotka yleensä ovat rahoitusta hakevia toimijoita. Aiemmin olen osoittanut, miten hallihankkeen sanottiin syntyneen vastauksena oikeaan tarpeeseen tai puutteeseen, johon täytyi saada muutos. Ulkoinen rahoitus oli kyseisessä diskurssissa tätä muu-

⁴ Joissain tapauksissa vastaajat saattoivat ”meillä” tarkoittaa ainoastaan kyläyhdistyksen hallitusta tai sitä lähellä olevaa pienempää ydinryhmää. Tästä lisää luvussa 4.3.1.

tospyrkimystä tukeva ja sen mahdollistava tekijä. Rahoituksen käytöstä puhuttiin kuitenkin myös toisella tavalla, mikä tekee Euroopan unionilta peräisin olevan hanketuen myös toimintaan kannustavaksi tekijäksi, ei pelkästään sitä mahdollistavaksi.

Rahoituksesta puhuttiin yleisesti EU-tukena tai EU-rahana, mikä saattaa johtua sanojen sopimisesta puhekieleen paremmin kuin rahoitus. Raha ja tuki ovat tarkoitukseltaan rahoitusta vapaampia ja ehtoihin sitoutumattomampia ja täten niiden käyttö voi hämärtää rahoituksen mukana tulevia ehtoja. Etenkin kyläyhdistyksen henkilöiden mukaan EU-raha on jotain, mikä on kuin käsien ulottuvilla, ihmisten käytettävissä. Se on olemassa olevaa rahaa, josta kannattaa hakea oma osuutensa itselleen.

”Ja lähtökohta oli tavallaan siinä, ku alkoi uus Manner-Suomen rahoitusjakso näillä ELY-rahoilla, että saarahan EU-rahaa siitä tännepäin, niin siitä on hyvä teherä.” (A1)

”Mitä nyt sitte esimerkiksi Liiveriltä tulee kaikkia hankkeita ja mitä tota, minkälaaset teemat niillä on kysees, niin kyllä me ajatellahan niitä niinku käyttää. Koska se on ihan, sitä ihmiset ei oo ymmärtäny, eikä ne sitä tajua. Kuitenki kaikki nupuuttaa EU-maksuusta ynnä muista, mutta täällä on ihan niinku, suuret summat pyörii ja on haettavis rahaa. Että sitä ei osata käyttää hyödyksi. Kyllä mä ajattelen sen ainakin niin että, jos me EU:lle paljo maksetahan, niin totta kai meidän kannattaa sitte se raha mitä sieltä on niinku meille tarjota.” (A3)

”— teemoittelu on [tällä ohjelmakaudella] tämä, että olisko meillä jotain, mitä me voitais hyöryntää tai ottaa irti.” (A3)

Kommenteista käy ilmi, että rahalle voi keksiä myös käyttötarkoituksen sen jälkeen, kun rahoitusta myöntävä taho on päättänyt sen käyttöteemoista. Kyse on tilaisuuden hyödyntämisestä ja mallista, jossa tarve synnytetään tarjonnalle. Myös kaupungin osallisuudesta vastaava työntekijä S1 näki hanketuet ja rahoituksen resurssina, josta kannattaa hakea oma osansa itselleen käyttöön. Hänen kommentissaan näkyy sama ajattelu, että yhtenä kehittämistoiminnan tavoitteena on saada rahoitusta käytettäväksi alueelleen tai yhteisölleen.

”Eri toimialoista tulee niinku niitä tahoja siihen, me kuullaan niitä ideoita, sparrataan heitä, kannustetaan heitä hakemaan niinku näitä kehittämisrahoja, avustusrahoja ja isompia tämmösiä ELY-rahoja ja Liiverin rahaa —.” (S1)

”Ja kekseliäs vaan on, niin siihenki keksii sitte mitä se vois olla, mihin sitä rahaa hakee.” (S1)

Kuvaavin nimi tälle ajattelumallille on *Rahat pois kuljeksimasta -diskurssi*, mikä kertoo siitä kaiken olennaisen. Kyse ei ole epäilyttävästä tai sen suuremmin itsekkäästäkään toiminnasta. Rahoitus on tarkoitettu haettavaksi sekä käytettäväksi, ja tämän mahdollisuuden he katsovat oikeutetuksi hyödyntää. Seinäjoen kaupungin haastateltavista S2 oli tunnistanut rahoituksen käytölle kaksi erilaista tyyliä.

Näistä ensimmäinen on kyseisen diskurssin kaltainen tarpeen synnyttäminen tarjonnalle. S2 piti kuitenkin parempana vaihtoehtona toisen tyyppisiä hankkeita, joissa rahoitus on mahdollistajana, kun hankkeella ratkaistaan jo olemassa ollutta ongelmaa tai puutetta. Tällaisesta on hänen mielestään juuri kyse Aseman kylän monitoimihallin rakentamisessa. Lisäksi hän toteaa ihmisten ja työntekijöiden motivoimisen hankkeeseen olevan vaikeaa, kun taustalla ei ole todellista tarvetta.

”No yks on ainaki se, että ne hankkeet pitäis olla kaikki, no täähän on hyvä esimerkki sellasesta, että siihen on joku tarve, ja sitte siihen löytyy hanke. Että kun aika paljohan tulee tälläisiä valtakunnallisia hankkeita, justiin näitä kehittämishankkeita, että tulee joku ’no nyt voi hakea rahaa tälläseen ja tälläseen’. No sitte joku innostuu ja hakee: ’Täähän on hyvä juttu!’ Mutta jos ei se lähde siitä – – tarpeesta se hanke, niin sittehän siinä on vähä se, että se on helposti vähä irrallinen.” (S2)

ELY-keskuksen haastateltavat eivät puheessaan suoraan nostaneet esiin sitä, tuleeko rahoitus tai hanke vastauksena tarpeeseen, vai onko itse rahoituksen käyttäminen yksi tavoitteista. Heidän näkökulmansa ei keskittynyt niinkään siihen, millaisia intressejä on hankkeen taustalla, vaan mitä hyödyllistä hankkeilla saadaan aikaiseksi. Toisaalta E1 kertoo rahoituksen myös aktivoivan toimijoita. E2 kertoo myös esimerkin, jossa kehittämishankkeen tuloksena ei usein ole mitään konkreettista, vaan hyöty on jotain vaikeasti havaittavaa. Hänen mukaansa tämänkaltaista saavutusta on asiaan perehtymättömän joskus vaikea ymmärtää. Molempien ELY-keskuksen haastateltavien näkemys tiivistetysti on, että rahoitukselle on käyttöä maaseudun kehittämisessä ja sillä saadaan aikaiseksi hyödyllisiä tuloksia.

”No kyllä mä sanoisin, jotta konkreettisesti jos hanke on kehittämishanke ja investointihanke, nitähän ne on, niin investointihankkees se kehittäminen konkretisoituu sillä lailla, että jos kylä haluaa tehdä liikuntapaikan ja teköö sen, niin se on siinä. Se kehittäminen on tehty siinä.” (E2)

”Niinku siinä on niinku vaikia, siinä [hankkeessa] oli varmasti saatu, mutta maallikko, sellaanen nyt joka oli konkreettisia asioita. Se ei ymmärtäny ollenkaa, että mitä tälläsellä kehittämis[hankkeella], se ei oo niin konkreettista sen hyöty. Mutta taustallahän se voi johtaa sellasiin, että niinku uskoo siihen tulevaisuuteen.” (E2)

”Jos ei tätä olis ollenkaan, eikä olisi tätä ulkosta rahotusta, niin kyllä mä luulen, että täällä maaseutukehittäminenki, kyllä paljon jäis tekemätä asioita. Jotta ehkä se omalla tavallaan sitten, vaikka se voi olla vähän vaikeaa, mutta se aktivoi kumminkin monia toimijoita.” (E1)

4.1.4 Vastuu omasta alueesta

Yksi merkittävä ajattelun tapa, joka leikkaa useampia jo käsittelemiäni aiheita, on näkemys paikallisista asukkaista vastuussa oman alueensa kehityksestä. Vahvimmin se oli esillä Nuupahtamisen dis-

kurssissa, jonka mukaan kyläläisten oli rakennettava liikuntahalli varmistaakseen kyläkoulun säilyminen. Kyläläisten vastuunkanto omasta alueestaan tiivistyy hyvin A1:n kahteen kommenttiin, jossa hän mainitsee, että kukaan tuskin tekee asioita heidän puolestaan.

”Tai stten toisaalta jos ajatellahan, että mitä tulevaisuudes näkee niin, jos ei me täälä tehdä tota tiettyjä asioota ja hoideta omia asioota paremmaksi, niin harvoon ne muut hoitaa niitä asioota.”
(A1)

”Kyllä meidän pitää pitää omia puoliamme täälä, ettei kaikkia asioita viedä pois.” (A1)

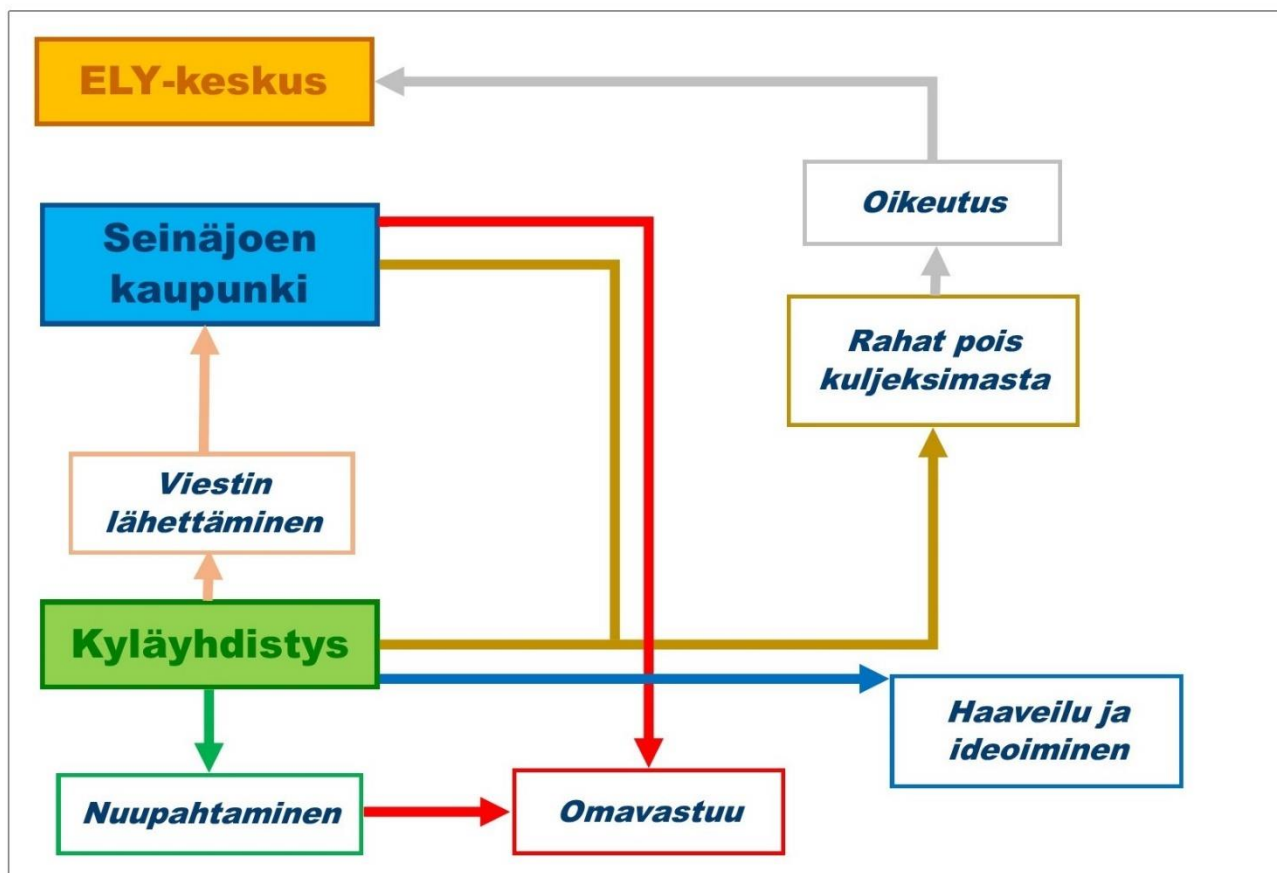
Kommenteissa on vahvasti esillä nuupahtamisen estäminen ja elinvoimaisuuden säilyttäminen. Erilisen diskurssin tästä tekee kylän nostaminen itsenäisenä ja yksilövastuullisena yksikkönä. Puhun tästä *Omavastuun diskurssina*, koska sen taustalla vaikuttaa ajatus riskin sekä vastuun jakamisesta ylhäältä alaspäin.

Yleisesti ottaen vastuullisuudesta puhuttiin niin sanotulla ”tehtiin mitä piti” -asenteella. Kommenteissa ei ollut mukana katkeruutta tai kaipausta muutokselle, vaan lähinnä kyläyhdistys oli hyväksynyt roolinsa oman alueensa kantavana voimana. Muiden haastateltavien puheessa näkyi hyvin vähän tukea tälle diskurssille, mikä on osittain myös ymmärrettävää. Esimerkiksi kaupungin edustajien suusta kuultuna tämä diskurssi olisi tarkoittanut, että kylät jätetään oman onnensa nojaan. Kaupungin S1 kuitenkin sivuaa aihetta ja toteaa realiteettien vain olevan vastuunjakoon pakottava.

”Koska ei kaupunki voi niinku rakentaa kaikkea valmiiksi ja tehdä kaikkii palveluita, koska se ei vaa yksinkertasesesti oo mahdollista. Että peruspalvelut ja tämmöset kaikki pidetään yllä ja niitten ylläpidot maksaa ja tehdään niinku jotai vuosi-investointeja, mutta sitte jos jotain tosi uutta halutaan, jotaki semmosta, just tämmönen niinku omaehtonen tekeminen justinsa, niin ihan siis se on kannattavaa.” (S1)

Kuviossa 3 on yhdistetty tähän mennessä mainitut diskurssit ja niiden keskeisimmät yhteydet toimijoihin sekä muihin diskursseihin. Kuvio yksinkertaistaa etenkin diskurssien kytköksiä toisiinsa, sillä

todellisuudessa hyvinkin monet niistä on osoittautunut ilmaantuvan yhdessä ja olevan seurausta toisistaan.

Kuvio 3 Käsitellyt diskurssit ja niiden keskeisimmät liitokset kolmeen toimijaan ja muihin diskursseihin.

4.2 Omaehtoinen kehittäminen

Kaikki haastatteluni sisälsivät kysymyksen omaehtoisuudesta ja pyysin vastaajia kertomaan, mitä he siitä ajattelevat. Tämä osoittautui kuitenkin odotettua vaativammaksi tehtäväksi, koska omaehtoisuus ei sanana ollut useimmille tuttu, tai he eivät sitä ainakaan olleet käyttäneet. Tuntemattoman sanan määrittäminen haastattelutilanteessa oli tietysti vaikeaa ja siksi puheen kontekstilla on tässä kohtaa suuri merkitys. Kaikissa haastatteluissa oli ennen omaehtoisuuden määrittelyä puhuttu Aseman kylän hallihankkeesta. Toisin sanoen haastateltavilla oli käytettävissään konkreettinen esimerkki, jota he voivat käyttää apunaan puhuessaan omaehtoista kehittämistä.

Kyläyhdistyksen haastateltavien määrittelemänä omaehtoisuus liitettiin vahvasti aiemmin käsittelemääni vastuuseen oman alueen kehityksestä. He mainitsivat kommentissaan nimenomaan vastuun sekä omista asioista huolehtimisen. A3 liitti määritelmään keskeisesti myös yhteisöllisyyden ja yhdessä tekemisen.

”Niin mä määrittelin sellasen omaehtosen ehkä justiin tälläsenä yksilövastuullisena niinku oman alueen kehittämisenä. Tai semmonen puhtaana rakkautena kotiseutuaan kohtaan. Että haluan tehrä yksilönä jotain niinku tämän yhteisön hyväksi. – – Niin omaehtoinen maaseudun kehittäminen on yhtä ku kökkä. Tai talkoot.” (A3)

Ainoastaan ELY-keskuksen E2 mainitsi sanan omaehtoisuus, ennen kuin olin sen itse nostanut keskustelussa esiin. Tämä maininta tuli E2:n laajassa avauspuheenvuorossaan, jossa hän kävi läpi omaa, ELY-keskuksen sekä maaseutukehittämisen historiaa.

”Eihän se kehittäminen oo yksin siitä kiinni, että sä saat rahaa ulkopuolelta. Ennenhän se oli niin, että kunnilta tuli niitä määrättyjä pieniä avustuksia vuositasolla, jotka valtuusto hyväksyy ja voi olla, että satunnaisesti sai johonki. Kunta teki jonku investoinnin sinne kylälle, joka kehitti sitä kylää. – – Niin nyt annettiin kylille niinku uus mahdollisuus, että niinku omaehtoisesti lähtii hakemaan jotaki.” (E2)

Tässä kommentissa omaehtoisuus tarkoittaa oma-aloitteista rahoituksen hakemista jollekin hankkeelle, minkä kylä oli itse ideoinut. Omaehtoisuus oli E2:n mukaan tullut muutoksena sille, että kunta määrää mitä kylässä tehdään ja kehitetään, ja mihin rahoja käytetään. E2:n myöhemmät kommentit tukevat tätä näkemystä, kun hän puhui oman idean viemisestä eteenpäin.

”– – sulla on oma idea kehittää tätä ja lähet viemään omaa ideaas. Tai joku ryhmä kokoontuu ja lähtöö, että päätetähän tätä ja tehdään tämä itte omaehtoisesti. Sitte tietysti tuloo se, että jos se on sen verran pieni se hanke ja se kehittämistoimenpide, mitä päätetään, niin se tehrään omaehtoisesti talkootyöllä ja omilla rahoilla muulla, niin se on sitä omaehtoista. Mutta on se myös omaehtoista se, että lähetään omaehtoisesti hakemaan ulkopuolelta kumppania.” (E2)

ELY-keskuksen haastateltavista E1 puhui määritelmästä, jossa yhdistyi sekä teoriaosuudessa esittämiä piirteet omista lähtökohdista toimimisena, että sanan omaehtoisuus itsessään sisältämät merkitykset. E2:n mukaan ilman ulkopuolista rahoitusta tekeminen on vielä puhtaammin omin voimin tekemistä, koska rahoitus tuo ”ulkoisia vaatimuksia näihin juttuihin” (E2).

”Tietysti se voi sitäkin tarkoittaa, että ei välttämättä näitä ulkosia rahoituksia kaikki käytä, vaan kehittää ihan omin voimin, tai aivan omista lähtökohdista ja omilla ehdoillaan näitä asioita.” (E1)

Kaupungin työntekijöistä S2:n määritelmässä yhdistyi kyläläisten vastuun näkökulma sekä ELY-keskuksen E2:n näkökulma aktiivisesta omien ajatusten viemisestä eteenpäin. Kyläläisten tavoin S2 mainitsee myös vastuun ja kylän toimimisen omien asioidensa edistämiseksi.

”No mun mielestä se on kuitenkin sitä niinku kyläläisten omaa aktiivisuutta, että se lähtee sieltä ne ajatukset. Ja sitte myös se, että sieltä otetaan vastuuta siitä, mitä ny sitte onki. Osahan voi olla sellasta, että on kaupunkiki mukana toteuttamassa ja niin päin pois – –.” (S2)

S1 sen sijaan määritteli omaehtoisuuden bottom–up-periaatteen mukaisesti, jossa ajatukset ja ideat kulkevat alhaalta ylös. Tämä ajatus oli selkein valinta myös muilla⁵ haastateltavilla, kun pyysin heitä vertailemaan omaehtoisuutta omatoimisuuteen, sisäsyntyiseen sekä alhaalta–ylös-tyyppiseen kehittämiseen. Keskeistä näille kaikille oli termit ”idea” ja ”ajatus”, joiden oli haastateltavien mukaan lähde alhaalta. Tavoitteena tälle kehitykselle oli heidän mukaansa, että ideat ovat vapaita syntymään alhaalla. E2 oli ainut, joka mainitsi esimerkkejä tahosta, jotka voisivat tätä ideoimisen vapautta rajoittaa. Jo aiemmin lainatussa kommentissa hän puhui vapautumisesta kuntien päätösvallasta ja sen lisäksi hän nimesi myös laajemmin toimivan Ruralia-instituutin:

” – toiminta on se, että alhaalta ylöspäin, niin niinhän se pitää olla. Eli ne kehittämissuunnitelmatki, kehittämishankkeet, ne ideat, niin ei ne saa tulla sillä lailla, että joku Ruralia-instituutti tekö hankesuunnitelman.” (E2)

Kyseinen maininta ei tarkoita sitä, että Ruralia-instituutti olisi mikään merkittävä uhka kylien omaehtoiselle kehittämiselle, vaan lähinnä se oli tunnettavuutensa vuoksi esimerkkinä käytetty taho. Omaehtoisuuden määrittelyn yhteydessä vastaajat puhuivat melko vähän mahdollisista omaehtoisuuteen vaikuttavista muista toimijoista. Kaupunki ja kunnat olivat useimmiten mainittu taho ja heistä puhuttiin lähinnä hankkeiden yhteistyötahona. Sen lisäksi LEADER-ryhmien roolista puhuttiin etenkin paikallisia toimijoita aktivoivana tahona. Mitä tai kuka on alhaalla, niin vastauksena haastateltavat yleensä puhuivat kylistä. Tämä saattaa mahdollisesti johtua mainitsemastani tilannekontekstista, jossa haastattelun keskeisenä aiheena oli kylä.

Yleisesti ottaen omaehtoisuudesta puhuttaessa oli vaikea löytää merkittäviä diskursseja, jotka eivät jo sisältyisi aiemmin käsittelemiini diskursseihin. Otettuani omaehtoisuuden käsitteen esille haastattelussa, puhe alkoi siirtyä enimmäkseen paikallisen tason oma-aloitteelliseen toimintaan. Omaehtoisuuden toiminnan riippuvuussuhteista puhuminen oli heille suhteellisen vieras aihealue, eikä se synnyttänyt pitkää keskustelua. Keskustelun niukkuus voi johtua siitä, etteivät he uskaltaneet ottaa asiaan kantaa, mutta myös siitä, etteivät he olleet toimintaa tästä näkökulmasta koskaan ajatelleet, mikä sinällään on myös merkittävä asia. Rakentamallani kaksiosaisella haastattelurungolla (ks. luku 3.2) ei ollut vaikutusta kyläyhdistyksen edustajien puheeseen omasta toiminnastaan. Niin ensimmäisellä

⁵ Kyläyhdistyksen edustajien haastatteluihin ei sisällynyt kysymystä tästä eri kehitysteorioiden vertailusta, koska siihen vastaaminen edellyttää aluekehityksen tuntemusta tietyllä tasolla.

kuin toisellakin puoliskolla selkeimmin havaittavissa olivat Omavastuun ja Viestin lähettämisen diskurssit. Kaikki tämä luo kuvaa, että toiminnan vapautta tai omilla ehdoilla toimimista ei kyseenalaisteta.

4.3 Verkosto ja sisäiset suhteet

Asemanseudun kehittämissyhdystys ry:n monitoimihallihankkeen toimijaverkoston muodostavat kyläyhdistyksen hallitus, kylän asukkaat, Seinäjoen kaupunki ja ELY-keskus. Jossain määrin vuorovai-
kutusta on ollut myös Liiveri ry:n (paikallinen LEADER-ryhmä) sekä hallin muutamista urakoista vastanneiden yritysten kanssa.

4.3.1 Kyläyhdistyksen hallitus ja kyläläiset

Erottelen kyläyhdistyksen hallituksen ja kylän asukkaat erillisiksi toimijoiksi, vaikka niiden välillä kulkeekin veteen piirretty viiva. Haastattelujen perusteella monitoimihalli näyttäytyi selkeästi kyläyhdistyksen hankkeena ja suurin osa kyläläisistä oli tässä vain avustavassa roolissa. Kaikki tutkimukseeni haastattelemat henkilöt muistuttivat muutamien aktiivisten henkilöiden tai pienen ydinryhmän elintärkeästä vaikutuksesta kylän toiminnalle. Kyläyhdistyksen haastateltavat puhuivat esimerkiksi usein ydinryhmästä, jonka vastuulla suurin osa talkootyöstä ja muista järjestelyistä oli.

”noin kymmenen henkilö ydinryhmä, niin se on tehny aivan hirvittävän määrän” (A1)

”–sitten kun siinä on ydinporukka, joka innostuu, niin innostuu sitte seuraavatki tasot tekemään tietyn osuutensa.” (A1)

Ydinryhmän lisäksi puheesta nousi esiin kyläyhdistys ja sen hallitus keskeisenä voimana kaiken toiminnan taustalla. Etenkin A3:n kommentteista kävi ilmi, että nimenomaan hallitus on Aseman kylää kehittävä toimija. Hänen kommentteissaan kyläyhdistyksen hallitus on aina ensisijainen kehittäjä, toimija ja toiminnan ylläpitäjä.

”No kyllähän se tierettiin, että apua tarvitahan, mutta sitte taas toisaalta kyllä tierostettiin seki asia, että paljo on niinku sellaaasia tsemppaajia ja selkään taputtelijoita, mutta jotka ei kuitenkaan konkreettisesti tee mitään. Että kyllä se tierettiin jo siinä vaihees, että tää kaatuu meirän hallituksen niskoolle, ja eritoten niinku sellasen ydinryhmän vielä niinku, että meirän hallituksen niskoolla tämä on kuitenkin.” (A3)

”– ihan yksilönä, hallituspaikan omaavana kehitän, ja koko hallitus kehittää. Ja koko kyläki kehittää.” (A3)

” – ku tuata kylätaloa ruvettihin tekemähän, niin kyllä silloin kyläläisten, tavallisen kyläläisen, joka ei näihin osallistunu, niin ajatukset oli varmahän, että mitähän ne ny tuas, jottei tuasta ny kyllä mitään tuu.” (A2)

Kommenteissa tehdään selkeästi erottelua kyläyhdistyksen ja kyläläisten välille. Ydinryhmä on todennäköisesti yhdistyksen hallitusta hieman laajempi ryhmä, joka koostuu aktiivisista kyläläisistä ja hallituksen jäsenistä. Yleisesti ottaen kyläyhdistyksen hallitus esitetään keskeisimpänä vastuunkantajana, ja sen hallinnoima koko hallin rakentaminenkin oli. Kommenteista ei kuulu ristiriidat tai kylän sisäiset konfliktit. Haastateltavien mukaan tavoitteena oli suorittaa hanke niin, että sen jälkeenkin kaikki olisivat vielä puheväleissä. Tässä he myös omien sanojensa mukaan onnistuivat. Haastatellut hallituksen jäsenet olisivat silti toivoneet lisää ihmisiä tekemään talkootyötä ja kantamaan vastuuta hankkeesta. Myös ulkopuolisille kylä oli näyttäytynyt yksimieliseltä ja sopuisalta, mikä ei ainakaan E2:n ja S2:n mukaan ole aina itsestäänselvyys. Tätä tukee se, että mahdollinen riitaantuminen ja välien heikkeneminen mainittiin useamman kerran haastatteluissa.

4.3.2 ELY-keskus

ELY-keskus oli monitoimihallihankkeen rahoituksesta päättävä elin. Kuten E1 haastattelussa kertoi, hallihankkeen kaltaisissa yleishyödyllisissä investoinneissa ELY-keskus edellyttää, että kunta osallistuu 15% osuudella hankkeen rahoittamiseen. Tämä rahoituspäätöksestä vastaavan toimijan tehtävä näkyi myös siinä, miten ELY-keskukseen suhtauduttiin ja miten se suhtautui muihin toimijoihin. ELY-keskuksen ja sen virkamiesten suhdetta kyläläisiin kuvaa parhaiten E2:n kommentit.

”Mutta ne oli kuitenkin sillä lailla aktiivista porukkaa, että ne kävi. Siis monta kertaahan ei tälläisten yhdistysten kans niinku fyysisesti kasvokkain ei olla tekemisis, vaan se on sitä sitte, yhteydenotot voi olla hyvin vähäisiä, mutta nää oli hyvin aktiivisia. Ne kävi, etenki tää tota A1 ja sitte nää A3 ja – – soittelivat ja käviväkki monta kertaa. Että sillä lailla oli mukava projekti jotta. Se on kuitenkin tuollaanen, pitää aina muistaa se, että etenki se rooli, mikä sulla on maaseudun kehittämises, niin se on kuitenkin sielä virkamiehenä. Sulla on kaikki juridiset vastuut ja muut sellaset, vaikka tietysti pyrin olemaan hyvin hyvin tuttavallinen ja sillä lailla. Se kuuluu tietysti luonteseen.” (E2)

Virkamiehen työ ei ole aina ihmisläheistä kontaktissa olemista. Toisaalta vastaavan kaltainen työnkuva edellyttää etäisyyden ottamista niihin, joiden hankerahoituksesta on päätösvastuussa. Rahoitusvalmisteluita ja päätöksiä tekevät virkamiehet ovat suhteellisen etäällä maaseudun paikallisen tason aktiivisista toimijoista, vaikka he olisivatkin toistuvasti vuorovaikutuksessa keskenään. ELY-keskuksen rooli tulee esiin molempien ELY-keskuksen haastateltavien kommenteista, kun he kertovat viraston tehtävistä sekä suhteesta LEADER-ryhmään.

”Ja kyllä nämä aika paljon nämä kylien investointihankkeet, niin aika moni on ensin tiedos tuolla niinku Liiverillä tai LEADER-ryhmillä. Jotta se on semmonen luonnollinen kontaktipinta. Toki siellä on sitte sellasia, jotka ottaa suoraan tänne yhteyttä. Ja aika monet nämä jotka on aiemmin tehnyt projekteja, niin tietää sitte ottaa tänne yhteyttä, jos on iso hanke.” (E1)

”Kyllä mä sanoisin että ELY-keskuksen rooli on valitettavasti tällä hetkellä on aika byrokraattinen. Eli kyllä se lähinnä menöö siihen viranomaistyöhön. Eikä se tuu varmasti muuttumaan, vaikka nyt nämä uudet maakunnat tuloo. Eihän se siitä muutu. Sama organisaatiohan se on, samat työt ja resurssia ei lisätä, mieluummin vähennetään.” (E2)

Etenkin E2:n puheissa korostui rutiininomaisen työn määrä ja resurssien vähyys ELY-keskuksen toiminnassa. Hänen mukaansa viraston ja sen työntekijöiden rooli on vähäinen muun muassa alhaalta ylöspäin lähtevässä kehittämisessä, koska siihen ei viranomaisten työaika riitä. Yleisesti ottaen ELY-keskuksen virkamiehet vaikuttavat tuntevan maaseudun kehittämisen tilanteen ja toimijankentän, mutta E2:n sanoin, heidän roolinsa on toimia virkamiehenä. Haastatteluissa molemmat pyrkivät olemaan sen suuremmin ottamatta kantaa poliittisiin asioihin ja välttivät kertomasta omia näkemyksiään asioista. Sen sijaan suurin osa haastattelusta oli asioiden faktapohjaista kuvailua ja he kertoivat muun muassa paljon erilaisia esimerkkitapauksia. Asioiden kuvaileminen on yhtä lailla diskursseja sisältävää todellisuuden rakentamista, mutta on myös olemassa puhetta, jossa kiinnittymistä erilaisiin merkityssysteemeihin on todella vähän. Käytän tästä esimerkkinä lainausta E1:n vastauksesta, kun kysyin millaisia kysymyksiä kyläläiset esittävät hankkeen aikana ELY-keskukselle.

”Mutta eri vaiheissa on ollu aika paljonkin sellaista kanssakäymistä, niin kuin monien muittenki hankkeitten kans on ollu. Että periaattees liittyi siihen myöntöön ja päätökseen, alkuvaihees siihen hakemiseen, ja sitten liittyi maksatukseen. Meillä on tämä maksatusyksikkö sitte, maksatus- ja tarkastusyksikkö, joka maksaa sitte hakemusten perusteella. Että maksatushakemukset lähetetään erikseen ja niissä on omat kysymyksensä sitte ja asiansa. Käyvät sitten eri henkilöiden kans täälä keskustelua toki. Ja monesti yhdistyksissä on sitte, siellä on joka vastaa pääosin projektista ja sitten on jotka maksatuksia ja kirjanpitoa hoitaa. Tai on aika usein yhdistyksissäki, että kirjanpito on ulkoistettu. Että sitä ei välttämättä kukaan hoida sieltä, että se on ulkoistettu se kirjanpito.” (E1)

Puheessa käydään läpi erilaisia hanketoimintaan liittyviä prosesseja ja nostetaan esiin siihen liittyviä ominaisuuksia. Tapahtumien kuvailu on kuitenkin erittäin neutraalia, eikä sanavalintojen tai muiden poimintojen avulla voi tehdä mitään johtopäätöksiä puhujan mielipiteestä, sidonnaisuuksista tai taustalla vaikuttavista merkityssysteemeistä. Tämä ei tarkoita kuitenkaan sitä, että kyseinen puhe olisi merkityksetöntä. Tiettyjen asioiden puuttuminen on sekin diskurssi. Käytän siitä nimitystä *Neutraali diskurssi*. Sen olemassaolo kertoo siitä, että puhujalla on tapa toimia ja suorittaa työtään neutraaliuuteen, puolueettomuuteen ja kannattomuuteen pyrkivänä virkamiehenä. Neutraali diskurssi ei tietenkään hallitse koko ajan puhetta ja siitä on myös löydettävissä paljon merkityssysteemejä. Toisinaan

ne vain yksinkertaisesti puuttuvat ja puheesta tulee asian ympärillä pyörivää, mutta sopivalta etäisyydeltä sitä käsittelevää toteamuksien ketjua.

Etäisestä suhteesta huolimatta ELY-keskuksenkin työntekijät ovat yhteydessä alueen muihin toimijoihin. Aikaisemmin käyttämässäni E2:n kommentissa hän kertoi pitävänsä sellaisista hankkeista, joista otettiin yhteyttä ennen kuin varsinainen hakemus saapui käsiteltäväksi. Niin sanotusti ”puskista pöydälle” (E2) tulleet hankkeet, olivat hänen mukaansa hakemuksia, joista ei ollut etukäteen mitään tietoa ja sen yhteishenkilöt eivät olleet ottaneet yhteyttä ELY-keskukseen. Se ei E2:n mukaan ole ideaalinen tilanne käsitellä hakemusta, koska ihmiskontaktissa käyty tiedonvaihto hankkeen sisällöstä puuttuu. Virkamiehellä on nähtävillä ainoastaan sanoja paperilla ilman mitään kiinnityspintaan todellisuuteen.

Viraston suhde kuntiin ja tässä tapauksessa Seinäjoen kaupunkiin oli todella vähän esillä ELY-keskuksen edustajien haastatteluissa, mutta jonkinlaista kanssakäyntiä heidän välillään silti on. E2 kertoi muun muassa Seinäjoen kaupungin elinvoimajohtajan soittaneen joistakin hankkeista, joihin odotettiin kaupungilta rahoituspäätöstä.

Byrokratia ja pakollisten hakemusmenettelyjen suorittaminen liittyvät vahvasti toimijoiden suhteeseen ELY-keskuksen kanssa. Hallihankkeen hakemus oli täytetty käyttämällä Maaseutuviraston ylläpitämää Hyrrä-asiointijärjestelmää. Haastateltavien mukaan sen käytössä on ollut ongelmia ja tätä he kuvailivat usein sanoilla ”Hyrrä ei ole pyörinyt”. Ottaen huomioon ilmaisun käyttök kontekstin ja siihen liittyneen turhautuneisuuden ja pettymyksen, voi Hyrrän pyörimistä tulkita lähes synonyyminä niin sanotulle byrokratian rattaiden pyörimiselle. Toinen merkittävä kyläläisten turhautumisen aihe on ollut ongelmat ”rahan pyörimisessä”, joka haastateltavien mukaan aiheutui juuri Hyrrä-järjestelmän ongelmista. Tässä yhteydessä pyörimisellä tarkoitettiin todennäköisesti maksatuksen menettelyä, jossa rahoitus maksetaan hakijalle vain todennettuina kustannuksina vastaan. Toisin sanoen esimerkiksi urakoitsijoille on täytynyt maksaa ensin yhdistyksen omista varoista, jonka jälkeen on vastaanut ELY-keskukselta korvauksen rahoituspäätöksen mukaisesti. Tätä toimintatapaa kyläyhdistyksen haastateltavat kutsuivat joko rahan tai Hyrrän pyörimiseksi. Asemalaiset korostivat puheessaan useasti, että syy ei ole Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksen eikä sen henkilökunnan. Sen sijaan syytös kohdistettiin abstraktiin Hyrrän pyörimiseen ja konkreettisesti jonnekin etäämmälle, kuten tässä A3:n kommentissa Euroopan unioniin:

”Mutta tolle EU:n touhulle me ei voira yhtään mitään. Se on jotakin, se on jotakin ihan järkyttävää. Ja se on ihan justiin niinku EI ja – –, ne on niin pahoillaan kun ei ne voi mitään. Ei me

tietenkään niitä haukuta, eikä me sillee niinku, ei se heidän vikansa oo. Ne on ihan puun ja kuoren välis ja ne haluaa, että nää hankkeet menee maaliin ja ne onnistuu. Mut ku se ei vaan, se raha ei vaan pyöri.” (A3)

ELY-keskuksen henkilöt eivät käyttäneet pyörimisliikettä kuvaillessaan hankkeita ja niiden hakemista, mutta tunnistivat myös järjestelmän haasteellisuuden. Näistä ongelmista puhuttiin niin sanotusti välttämättömänä pahana, jonka suorittaminen vain kuuluu tällä hetkellä rahoituksen hakemiseen. Toisin sanoen haku- ja maksatusprosesseja ei pidetä miellyttävänä, mutta rahoituksen saamiseksi välttämättömänä tehtävänä.

”Sitte se hakeminen, se hakemisen byrokratia ja päätösten byrokratia. Että on se semmonen omalla tavalla haastavaki tämä.” (E1)

”Se tuo oman kangistavuutensa siihen. Mutta ilman sitä byrokratiaa ei, ei oikeen, se vaatii sen oman osansa. – – Että onko se niinku, sanotaan suhteessa, niin onko se ihan oikeen. Mutta näin se nyt on, se byrokratia on varmaan se yksi asia.” (E1)

Tiivistäen voidaan todeta, että eri osapuolten yhteinen ongelma on rahoitushakemusten ja hankkeiden kulujen maksatusten vaatima prosessi, joka vie aikaa sekä vaivaa. Merkittävää on, että ongelmaa ei kohdistettu yksittäisiin henkilöihin, toimijoihin tai edes aluetason organisaatioihin. Ongelman lähde etäännytetään jollekin paljon korkeammalle hallinnon tasolle tai abstraktiin järjestelmän pyörimiseen. Kutsun tätä yksinkertaisesti *Ongelman etäännyttämisen diskurssiksi*. Paikallisen verkoston toiminnalle käytännössä tämä tarkoittaa, että sen sisäiset suhteet pysyvät kunnossa. Ongelma ja sen aiheuttajat ovat tämän verkoston ulkopuolella, jolloin syytöksiä ei tarvitse esittää omia yhteistyön kumppaneita vastaan. Se tarkoittaa myös sitä, että pyrkimyksistä ongelmien korjaamiseksi on luovuttu, koska ne ovat omien käsien ulottumattomissa.

4.3.3 Seinäjoen kaupunki

”Että sehän se tulevaisuuden on enemmän kaupungilla vielä, mun mielestä, että me ollaan niinku mahdollistaja.” (S1)

Tähän Seinäjoen kaupungin edustajan kommenttiin voi kiteyttää sen roolin, mikä haastatteluissa kaupungista näyttäytyi ulospäin. Kuten useasti jo aiemmin on tullut ilmi, kyläyhdistys otti vastuun omasta tulevaisuudestaan ja teki itse asioita, mitkä ovat kuuluneet kaupungin tehtäviin. Hallihankkeen toteutuminen ei kuitenkaan olisi ollut mahdollista ilman Seinäjoen kaupungin tukea. Kaupunki maksoi osan hankkeen rahoituksesta, lupautui hoitamaan hallin ylläpitokustannukset (S2), mutta tarjosi apua myös muilla tavoin. Parhaiten tätä roolia kuvaa juuri mahdollistaminen. Sanaan ei sisälly

vastuun kantamista, vaan se on tuen tarjoamista, asioiden helpottamista, tilanteiden luomista ja kasvualustan muokkaamista. On luonnollista nimetä se *Mahdollistamisen diskurssiksi*.

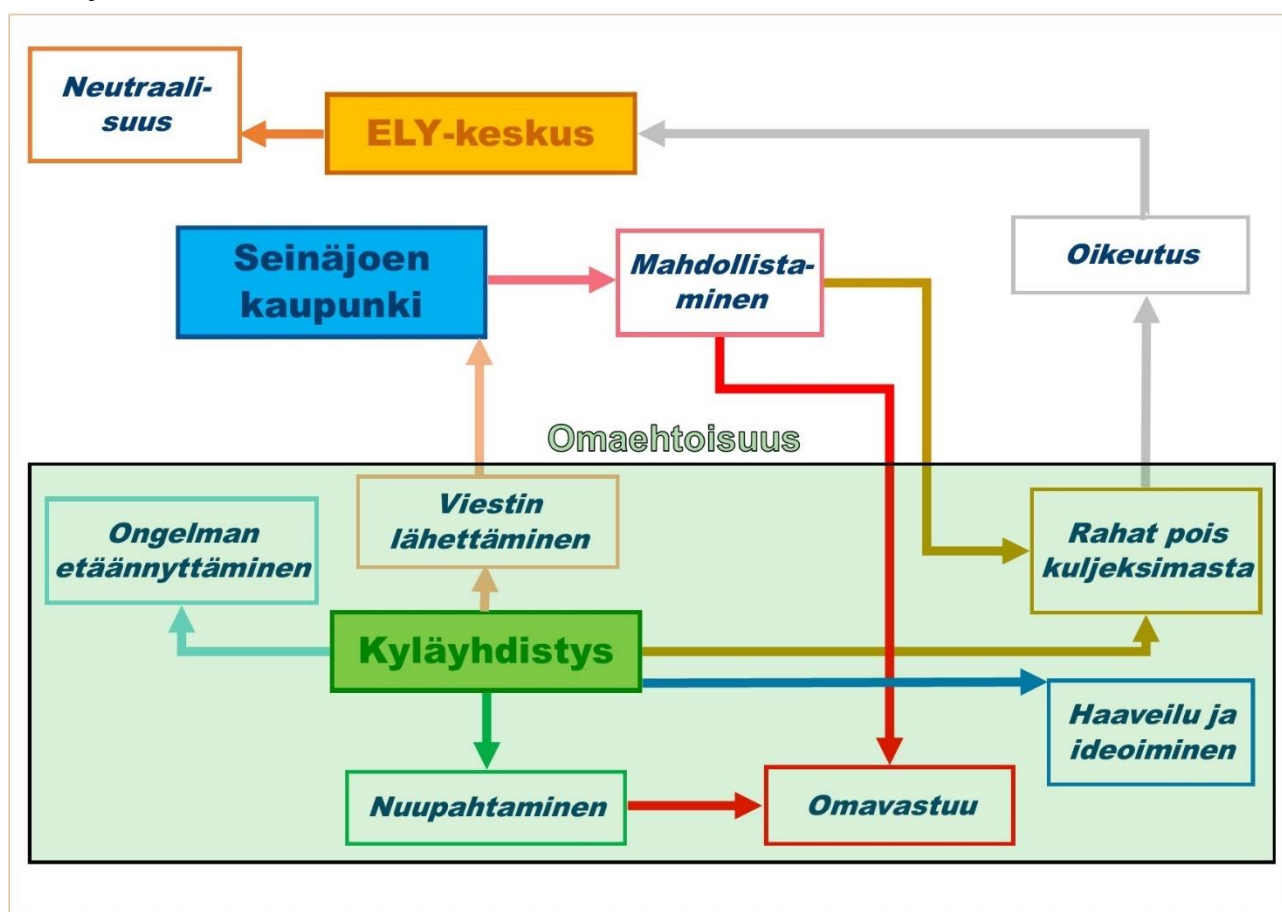
Diskurssin mukaan kaupungin tavoitteena olisi luoda alusta ja puitteet sille, että sen alueella olisi mahdollista syntyä omaehtoista kehittämistä. S1:n mukaan mahdollistamiseen kuuluu myös eräänlainen koordinaattorina toimiminen, jolloin kaupunki saattaa yhden pöydän ääreen hankkeista kiinnostuneita tahoja ja auttaa heitä löytämään parhaan keinon toteuttaa kehitysideal.

”Et mä en oo niinku se ammattilainen kaikessa, vaan että eri toimialoista tulee niinku niitä tahoja siihen [tapaamiseen], me kuullaan niitä ideoita, sparrataan heitä, kannustetaan heitä hakemaan niinku näitä kehittämisrahoja, avustusrahoja ja isompia tämmösiä ELY-rahoja, ja Liiverin rahaa, mitä siellä sitte on, EAKRirahaa. Mitä nyt mikä sopii mihinki. Ja sitte he veis sen niinku omalla työllään, omalla kökköporukalla eteenpäin niitä projekteja.” (S1)

Komentissa mainitut sparraus ja kannustaminen ovat myös hyvin keskeinen osa mahdollistamista. Ne antavat kuvan siitä, että kaupunki todellakin toivoo asukkaidensa ryhtyvän omatoimiseen kehittämiseen ja asuinympäristönsä ehostamiseen. Kyläyhdistyksen henkilöistä etenkin A3 puhui paljon kaupungin kannustavasta ja positiivisesta asenteesta hanketta kohtaan. Hänen mukaansa suhtautuminen oli ”myötämielistä” ja yhteistyö sujui ”hyvällä hengellä” (A3). Kaupungin roolin mahdollistajana vahvistaa se, että Mahdollistamisen diskurssi oli ainut tapa, millä kaupungista puhuttiin. Kyläyhdistyksen ja ELY-keskuksen haastateltavat mainitsivat useasti Seinäjoen kaupungin positiivisen suhtautumisen hallihankkeeseen ja sen kannustavan asenteen. Kaupungilta ei haastatteluiden perusteella paljon muuta odotettukaan kuin rahoitukseen osallistumista ja lupien myöntämistä, mitkä mahdollistivat hallin rakentamisen. Täten Mahdollistamisen diskurssi toimii vahvasti Omavastuun diskurssin taustalla, siirtäen vastuuta kaupungilta haja-asutusalueiden ihmisille ja yhdistyksille.

5 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Olen tässä tutkimuksessa pyrkinyt diskurssien avulla selvittämään omaehtoisen kehittämisen merkityksiä suomalaisella maaseudulla. Kuviossa 4 on esitettyä kaikki nimeämäni diskurssit ja muutamia niiden keskeisimpiä sidonnaisuuksia toisiinsa sekä kolmeen tutkimuksen toimijaan. Omaehtoiselle kehittämiselle keskeisimmät diskurssit ovat luonnollisesti ne, jotka ovat lähimpänä omaehtoisesti toimivaa kyläyhdistystä. Rajojen vetäminen diskurssien välillä on kuitenkin vaikeaa ja useimmat niistä kietoutuivat yhteen tai ilmenivät aina toisen diskurssin kanssa yhdessä. Kuviossa 4 esitetty on kokonaisuuden hahmottamista auttamaan luotu kartta, eikä se ole ainut oikea tapa esittää tutkimuksen diskursseja.

Kuvio 4 Lopullinen diskurssikartta, jossa esillä kaikki löydetyt diskurssit sekä niiden yhteydet. Omaehtoisuudelle keskeisimmät diskurssit ovat korostetun laatikon sisällä.

Tutkimukseni tärkein lähtöasetelma oli Asemanseudun kehittämissyhdistyksen moniulotteinen hallihanke. Hankkeen taustalla kietoutuivat yhteen julkisten palveluiden toteutusvastuu, kylää uhkaavat muutokset sekä halu toimia oma-aloitteisesti elinvoimaisuuden puolesta. Liikuntahallin sijoittuminen kyläkoulun viereen ja sen käyttöön teki hankkeesta ainutlaatuisen ja erittäin mielenkiintoisen. Tutkimukseni tavoitteena ei kuitenkaan ollut vastata kysymykseen oikeasta ja väärästä toimintatavasta,

vaan selvittää millaisesta toiminnasta on kyse, miten se vaikuttaa kyläyhdistyksen ihmisiin, miten toteutuu omaehtoisuus ja onko kyseessä yhtä kylää laajempi ilmiö.

Kyläyhdistyksen haastateltavien puheessa oli esillä pelko oman kotiseutunsa kuivumisesta ja asukkaiden sekä palveluiden kaikkoomisesta. Tähän Nuupahtamisen diskurssiin he olivat päättäneet vastata omalla aktiivisella toiminnallaan ja vallitsevana ajatuksena oli, että vastuu omasta alueesta on kannettava itse. Kukaan ei sitä heidän puolestaan tekisi. Rakentamalla monitoimihallin, he tavoittelivat kyläkoulunsa tulevaisuuden turvaamista sekä lähettivät samalla viestin kylän ulkopuolisille omasta elinvoimaisuudestaan. Seinäjoen kaupunkiin ja Etelä-Pohjanmaan ELY-keskukseen Aseman kylällä suhtauduttiin suhteellisen neutraalein odotuksin. Tässä kohtaa sekoittuivat Mahdollistamisen sekä Rahat pois kuljeksimasta -diskurssit. Ulkopuolinen rahoitus nähtiin hyvin positiivisesti sävytyneenä, kylän kehittämisen mahdollistavana tekijänä. Seinäjoen kaupungilta kyläyhdistyksen edustajat odottivat vain rahoitusosuutensa maksamista ja ylipäättään lupaa hallin rakentamiselle. Kyläyhdistyksen ajatukset voisi äärimmäisen tiivistetysti ja yksinkertaisesti esittää sanoin: Kylän tulevaisuuden vuoksi tämä oli välttämättä tehtävä, ja onneksi Seinäjoen kaupunki sekä Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus meitä siinä auttoivat.

Luvussa 2.1 totesin paikallisesta tasosta ja paikallisuudesta, että ihmiset eivät hae oikeutusta omalle toiminnalleen, vaan lähtökohtaisesti on sallittua kehittää omaa aluettaan ja yhteisöään. Asemanseudun kehittämissuhteiden toiminta vahvistaa tämän väitteen. Hankkeen suunnitteluvaiheessa kyläyhdistyksen huolena vaikutti olleen se, miten Seinäjoen kaupunki suhtautuu hallin rakentamiseen. Kaupungin myönteistä päätöstä tarvittiin rahoituksen saamiseksi, mutta yhtä tärkeää oli, että kaupunki tuki henkisesti hallin rakentamista. Vaikka kyläyhdistyksen jäsenet kuvailivatkin kyläänsä hulluna ja rohkeana, niin Seinäjoen kaupungin positiivinen suhtautuminen on keventänyt kyläyhdistyksen taakkaa hankkeen saattamisesta loppuun asti. Kyläyhdistys ei kysynyt lupaa tai hakenut oikeutusta kylänsä kehittämiselle, mutta he kaipasivat kaupungin asettumista heidän tuekseen hankkeessa.

Kyläläisten kanssa ei tarvinnut pitkään jutella, kun huomasi miten ylpeitä he ovat omasta kylästään ja sen toiminnasta. Haaveilun ja ideoimisen diskurssi sekä hulluudesta puhuminen ovat paljolti seurausta tästä sekä siitä innostuneesta ilmapiiristä, mikä kyläyhdistyksessä vallitsee. Vaikka kyläläiset katsovat, että oman alueensa kehittämisestä vastuun ottaminen on juuri heidän tehtävänsä, ovat he samalla todella tyytyväisiä, että he pystyvät tämän vastuun myös kantamaan. Osittain voi olla kyse myös eteläpohjalaiseen identiteettiin liitetystä talkootyöstä, pohjalaisittain kökkätyöstä. Haastatelta-

vista S2:n mukaan Seinäjoen kaupungin kolme talkoolaisuudessa aktiivisinta kylää ovat juuri ylistarolaisia: Asema, Kitinoja ja Kainasto. Toisin sanoen Aseman kylä sijaitsee alueella, jossa itse tekemistä sekä omatoimisuutta arvostetaan ja pidetään tärkeänä. Käytännössä tämä tarkoittaa, että omaehtoiseen kehittämiseen on pienempi kynnys ryhtyä. Itse toteutettuja hankkeita pidetään luonnollisena asiana, jolloin ne nähdään myös useammin ratkaisuna haasteisiin.

Kaikkien haastateltavien puheet kertoivat asetelmasta, jossa hallin rakentamisvastuuta ei edes asetettu kyseenalaiseksi. Ikään kuin ajatuksesta olisi jo kauan sitten luovuttu, tai sitä ei koskaan ollutkaan, että Seinäjoen kaupunki olisi liikuntahallin rakennuttanut. Tällä on valtava merkitys, kun mietitään hanketta omaehtoisuuden näkökulmasta. Voiko hanketta kuvailla omilla ehdoilla toimimiseksi, jos hallin rakentaminen oli välttämätöntä kyläkoululle, kylälle ja sen ihmisille? Hankkeen todellisesta välttämättömyydestä kylän elinvoimaisuudelle voidaan tehdä kasa muita tutkimuksia, mutta omaehtoisuuden tutkimisille keskeistä on kyläläisten ajatelleen sen olevan välttämätöntä. Lisäksi ulkopuolinen rahoitus ja sen asettamat ehdot rajoittavat kyläyhdistyksen liikkumavaraa monin puolin. Haastatteluissa muun muassa nostettiin useasti esiin byrokratia sekä maksatusten ja rahan liikkumisen ongelmat. Kyläläiset olivat päättäneet itse rakentaa itselleen monitoimihallin, mutta ennen hankkeen päättymistä, olivat siihen vaikuttaneet monet muutkin intressit kuin kyläläisten omat. Toisin sanoen Aseman kylän monitoimihalli valmistui kyläyhdistyksen ja toimijaverkoston yhdessä määritellyin ehdoin.

Omaehtoisuudessa ei nimestään huolimatta ole silti kyse pelkästään omista ehdoista ja rajoittamattomasta toiminnasta. Kuten omaehtoisuuden historiasta ja käyttötarkoituksista kävi ilmi, on teoria lähtenyt liikkeelle selviytymisstrategiana. Englanninkielinen self-reliance kertoo itseensä ja omiin kykyihinsä turvautuvasta toimijasta, joka on päättänyt viedä omaa kehitystään eteenpäin. Torsti Hyyryläisen määrittelyssä toimija on omista lähtökohdistaan valmis tekemään sen, minkä tietää oikeaksi ja tuntee hyväksi, riippumatta siitä millaisia sidonnaisuuksia toiminnalla on. Eero Uusitalo korosti omaehtoisuutta asukkaiden ajattelemana ja alulle panemana toimintana. Näihin määritelmiin hallihankkeen omaehtoisuus asettautuu kuin hansikas käteen. Asemalaiset olivat kaikessa hulluudessaan luotavaisia omiin kykyihinsä suorittaa kunnianhimoinen hanke. Heille hallin rakentaminen näyttäytyi keskeisenä osana kylän selviytymisen strategiaa, joka pitäisi alueen elinvoimaisena myös tulevaisuudessa. Selviytymisstrategiaan ei kuulu pohdinta siitä, kenen olisi pitänyt toimia tai kenen vastuulla erilaiset hankkeet ovat. Itseensä turvautuva kylä on päättänyt toimia ja esittää itselleen kysymyksen: miten me sen teemme, kuinka se on mahdollista?

Hallinnan ja verkoston vaikutukset kylän toiminnalle ja omaehtoisuudelle ovat huomattavasti haasteellisempia erottaa aineistosta. Tämä on itsessään jo löydös, josta voi tehdä johtopäätöksiä. Kaikissa haastatteluissa kyläyhdistys näyttäytyi hyvin itsenäisenä toimijana, joka oli muista riippuvainen lähinnä rahoituksen vuoksi. Tätä riippuvuussuhdetta, sen edellyttämiä menettelytapoja ja siitä aiheutuneita ongelmia ei saa vähätellä, mutta rahoituksen rooli mahdollistajana oli silti paljon merkittävämpi. Etenkin suhde ELY-keskuksen ja kyläyhdistyksen välillä oli hyvin etäinen ja ainoastaan byrokraattisiin menettelyihin keskittynyt. Etäinen, mutta yksinkertainen suhde ELY-keskukseen tukee Rahat pois kuljeksimasta -diskurssia, mikä kärjistäen tarkoittaa ELY-keskusta helppokäyttöisenä rahaluukuna. ELY-keskus ei tämän tutkimuksen haastattelujen perusteella ohjaa tai hallinnoi paikallista kehittämistä maaseudulla. Tämä löydös perustuu haastatteluihin, mikä voi tarkoittaa myös sitä, että haastateltavat eivät omasta mielestään näe tilannetta ohjauksellisenä.

Hallihankkeen kannalta paljon näkyvämpi toimintaa ohjaava osapuoli oli Seinäjoen kaupunki. Kyläyhdistyksen haastateltavat olivat olleet selkeästi epävarmempia kaupungin suhtautumisesta hankkeeseen ja Seinäjoen myötämielistä suhtautumista oli pidetty paljon merkittävämpänä kuin ELY-keskuksen näkemystä. Tutkimuksen ulkopuolelle jääneistä tahoista ainoastaan paikallinen LEADER, eli Liiveri ry, sekä Euroopan unioni mainittiin haastatteluissa⁶. Euroopan unioniin kohdistunutta puhetta ei voi pitää konkreettisenä eikä myöskään kovin relevanttina. EU oli puheissa niin etäinen ja abstrakti toimija, että se istutettiin lähinnä erinäisten suurten ongelmien ja haasteiden aiheuttajaksi. Liiveri ry:n rooli oli myös hyvin etäinen, koska se ei juuri tämän hankkeen toteutumiseen ollut vaikuttanut millään tavalla.

Tiivistäen voi todeta, että Asemanseudun kehittämissyhdystys on tämän tutkimuksen perusteella hyvin itsenäinen ja omasta toiminnastaan vastaava toimija. Seinäjoen kaupunki on keskeisimpiä kylän kehittämiseen vaikuttavia verkoston toimijoita. Kaupungin edustajien näkemys omasta roolistaan oli Mahdollistamisen diskurssin tavoin positiivinen tilaisuuksien luoja. Kyläläiset sen sijaan näkivät tulevaisuutensa olevan omissa käsissään, eikä heidän kehitystään muut veisi eteenpäin kuin he itse. Omaehtoinen paikallinen kehittäminen on heille luonnollinen tapa huolehtia oman asuinalueensa menestymisestä. Kyläyhdistyksen jäsenet eivät tuo kehittämiseen mukaan ylimääräisiä ristiriitoja tai syytöksiä muita toimijoita kohtaan, vaan keskittyvät käyttämään heille tarjotut mahdollisuudet hy-

⁶ Lisäksi muutamat yritykset mainittiin, jotka olivat kilpailutettujen hankintojen kautta päätyneet tekemään osan hallin erikoistyötä vaatineista urakoista. En kuitenkaan laske näitä toimijaverkoston osapuoliksi, koska niiden toiminta on ainoastaan maksettujen suoritusten tuottamista.

väkseen. Nämä mahdollisuudet käytännössä ovat: A) tiivis ja erittäin aktiivinen ydinryhmä, joka kantaa vastuun kylän toiminnasta B) riittävä määrä vapaaehtoisia ja osaavia kyläläisiä, jotka osallistuvat toimintoihin C) ulkopuolinen rahoitus D) Seinäjoen kaupungin osallistuminen rahoitukseen sekä tukeminen tietyissä teknisissä, hallinnollisissa ja yleisen tason asioissa.

Kyläyhdistyksen lisäksi myöskään muut haastatellut henkilöt eivät puhuneet ristiriidoista tai sen kummemmin syyllistäneet mitään verkoston sisä- tai ulkopuolista tahoa. Puheissa ei otettu negatiivisesti kantaa maaseudun politiikkaan, alueiden kehittämiseen tai Euroopan unionin toimintaan. Yhteinen ja vallitseva ymmärrys vaikutti olevan, että maaseudun paikallisyhteisöjä uhkaavat väestöpako ja palveluiden kaikkoominen, eikä tilanteeseen ole kenelläkään muilla kuin kylien ihmisillä itsellään resursseja vaikuttaa. Omaehtoinen kehittäminen ja vielä laajemmin maaseudun ihmisten omatoiminen ja aktiivinen toiminta ovat lähes ainoa keino kylien elinvoimaisuuden säilyttämiselle. Tämä todellakin tekee omaehtoisesta kehittämisestä välttämättömän selviytymisstrategian, jota paikallisyhteisön itse on toteutettava, mikäli he haluavat säilyttää alueensa tulevaisuusnäkymät positiivisina.

Kylien oma aktiivisuus ei tietenkään pelasta kaikkia, eikä oman alueen tulevaisuus ole pelkästään sen asukkaiden käsissä. Esimerkiksi isojen yritysten sijoittuminen ja merkittävät muutokset liikenneverkon investoinneissa voivat viedä kylän kehitystä moneen suuntaan. Aseman kylän merkittävät toimetkaan eivät vielä takaa, että muuttoliike pysyy positiivisena seuraavat vuosikymmenet. Liikuntahallin rakentaminen on ehdottomasti kuitenkin estänyt pahimman skenaarion tapahtumista, sillä nyt kyläkoulun säilyminen on turvattu ja samalla lapsiperheiden asuminen alueella on mahdollista. Aseman kylän tilanteessa omaehtoinen kehittäminen on ollut siis pääosin negatiivista muutosta jarruttavaa tai uhkakuvien toteutumista ehkäisevää toimintaa. Vastaavan kokoinen kylä, jossa ei näitä investointeja ole tehty, olisi varmasti jo huomattavasti heikommassa tilanteessa kylän asukasmäärän, ikärakenteen ja palvelutarjonnan suhteen.

Kuten johdannossa kerroin omista ennakoasetelmistani tähän tutkimukseen, pidin omaehtoisuutta hyvin positiivisena sanana. Tutkimuksen aikana tuli ilmi, että omaehtoinen kehittäminen on hyvin erilaista kuin kuvittelemanani vapaa ja omin säännöin toteutettava kehittäminen. Olosuhteet ovat jo määrittäneet toiminnalle ehdot, paikallinen taso ainoastaan reagoi niihin omatoimisesti, tai laskee itsensä virran vietäväksi. Tutkimukseni käsin kosketeltavin (tai kielellä tunnusteltavin) johtopäätös on, että omaehtoinen ei sanana vastaa sitä todellisuutta, mitä omaehtoinen kehittäminen on. Ilkeästi sanottuna omaehtoisuus on kuin markkinoinnin palvelukseen luotu termi, joka on positiivisena ja riit-

tävän abstraktina helppo myydä potentiaalisille ostajille. Sen käyttäminen vääristää toiminnan luonnetta ja häivyttää paikallisen tason vapautta toimintaympäristöstään. Useaan kertaan mainitsemani englanninkielinen self-reliance kuvaa huomattavasti paremmin tätä paikallistason kehittämisen muotoa. Ongelmana on sen kömpelö suomenkielinen vastine, itseensä turvautuva kehittäminen, joka ei helposti juurru kiireisen ja yksinkertaisuuteen pyrkivän nykyihmisen sanavarastoon. Itsenäinen, oma-toiminen ja oma-aloitteinen jättävät nekin kaikki jotain oleellista sanomatta tästä kehittämistoiminnasta, vaikkakin ovat realistisuudessaan lähempänä todellisuutta kuin omaehtoisuus. Itseluottamus on oleellinen osa itseensä turvautuvaa kehittämistä ja sen onnistumista, mutta käsitteenä ”itseluottava kehittäminen” aiheuttaisi sekini vääriä tai harhaanjohtavia konnotaatioita.

Suomen kieli on kuitenkin yhdyssanojen hedelmällinen paratiisi, jossa lähes sanat kuin sanat voidaan parittaa keskenään. Käytän tämän mahdollisuuden hyväkseni ja ehdotan uudeksi nimeksi *itseturvautuva kehittäminen*. Itseensä turvautuminen on tärkeää sisällyttää termiin, koska se kertoo kaiken oleellisen tämänkaltaisesta kehittämisestä ja antaa myös vihjeitä toiminnan olosuhteista. Kompromissin joudun tekemään siinä, että itseensä turvautuva ja myöskin itseenturvautuva ovat liian kömpelöitä sanoja yleiseen käyttöön. Itseturvautuva säilyttää vielä riittävästi alkuperäistä, ja ennen kaikkea kotimaista lihaa luidensa ympärillä, mutta on ketterä ja toimintakykyinen yleiseen käyttöön, sekä kertomuksiltaan riittävän syvällinen tieteelliseen tekstiin.

Käsitettä luodessani pidin tavoitteena sen sopimisen myös yleiskielen sanaksi. Tämä siitä huolimatta, että haastattelut osoittivat omaehtoisuuden olevan vain akateeminen käsite. Yhdelläkään haastateltavista ei ollut selkeää tai konkreettista kuvaa omaehtoisuuden kehittämisen määritelmästä, vaikka he olivat kaikki hyvin perillä siitä, millaista toimintaa siihen käytännössä kuuluu. Mielestäni lähtökohtana täytyy kuitenkin pitää, että myös paikallisyhteisöjen ihmiset ymmärtävät millaisesta toiminnasta on kyse. Varmastikaan moni poliitikko tai kuntapäättäjä ei mielellään puheessaan suoraan sano, että toivoo kylien turvautuvan itseensä oman kehityksensä suhteen. Kuten mainitsin, omaehtoinen kehittäminen on huomattavasti helpompi myydä ja se onkin lähes täydellistä vaalipuheen sanastoa. Itseturvautuva sen sijaan kertoo rehellisesti toiminnan sisällön, jolloin sillä on mahdollista saavuttaa myös oikeanlaisia reaktioita ja oikeanlaista aktiivisuutta kylien ihmisissä. Itseturvautuvuuden käyttäminen antaa viestin maaseudun yhteisöjä uhkaavista paineista, mutta samalla osoittaa oikealle tielle tilanteeseen reagoimisessa. Itseturvautuvan kehittämisen sanoma on, että muutoksia on tulossa, mutta niistä voi selviytyä ja uhkien realisoitumista on mahdollista ehkäistä, jos toimitte itse aktiivisesti. Verkoston rooli on itseturvautuvassa kehittämisessä luoda ne olosuhteet, joihin paikalliset yhteisöt

voivat halutessaan tarttua. Rahoituksen tarjoaminen on näistä kaikkein oleellisin, mutta ei ainoa tekijä. Itseturvautuva kehittäminen on myös poliittisesti hyvin käyttökelpoinen käsite ja teoria, koska se ei suoraan ota kantaa joko maaseudun tai kaupunkien puolesta. Kyseessä on tavallaan evolutiivinen teoria, jonka mukaan vahvimmat, taitavimmat tai sopeutuvaisimmat selviytyvät. Kylälle annetaan mahdollisuudet selvitä, kun se saa vahvuutta rahoituksesta, taitavuutta omista asukkaistaan ja sopeutuvuutta tekemällä itse tarvittavat kehitystoimet muuttuakseen olosuhteiden edellyttämällä tavalla. Sen sijaan, että kaivauduttaisiin syvälle alue- ja maaseutupolitiikan poteroihin, tarjotaan kylille keino pitää itsensä elossa ja elinvoimaisina.

Vaikka tutkimuksessani kyläyhdistyksen toiminta näyttäytyi hyvin itsenäisenä, niin tietynlainen verkosto on oltava mukana näin isojen hankkeiden toteuttamisessa. Tutkimukseni toinen tärkeä tavoite oli selvittää verkoston toimintaa hallinnan näkökulmasta ja tunnistaa mahdolliset verkostoa ohjaavat, niin sanottua metahallintaa toteuttavat toimijat. Muutamia kommentteja lukuun ottamatta tutkimukseni haastatteluista ei löytynyt metahallintaa koskevaan pohdintaan vastausta. Lähimpänä tätä aihetta oli Ongelman etäännyttämisen diskurssi, jossa kehitystoiminnan haasteiden ja joidenkin rajoitteiden katsottiin aiheutuvan jostain etäällä olevasta päätöksenteon elimestä, yleensä Euroopan unionista. Eva Sørensenin luokittelemista neljästä metahallinnan keinosta ainoastaan tuen ja avustamisen tarjoaminen oli esillä tämän tutkimuksen aineistossa. Käytännössä se tarkoitti mahdollisuuksien luomista kehittämiselle, kuten rahoitusta. Ei kuitenkaan ole metahallintaa, jos vapaasti tarjoaa rahoitusta, vaan rahoituksen ehdoissa täytyy olla joitain tarkennettuja käyttökohteita tai muita rajoituksia, että sitä voi kutsua ohjauksen keinoksi. Tässä hankkeessa oli kyse yleishyödyllisestä investoinnista, mikä käsittää hyvin laajaan joukon erilaisia toimenpiteitä. Hanke syntyi myös vastauksena tarpeeseen, ei reaktionä tarjolla olleeseen rahoitukseen. Toisin sanoen ei voida sanoa, että rahoituksella olisi ohjattu nimenomaan Aseman kylässä rakentamaan nimenomaan liikuntahalli. Rahoitus toimi kehittämiseen ohjaavana, ei kehittämistä ohjaavana tekijänä.

Metahallinnan poissaolo tutkimuksen löydöksistä voi johtua monestakin syystä. Yksi niistä tietysti on, että sitä ei todellisuudessa oikeasti ole. Ottaen huomioon, että tutkimuksen kohteena oli niin ajallisesti kuin monin muinkin tavoin vain yksi hanke, ja sekin vahvasti kylän omista tarpeista kumpuava, niin on mahdollista, että tässä tapauksessa ei hallintaverkoston toimintaa selkeästi hallinnoinut mikään taho. Pidän todennäköisenä, että jos tutkimuksen aikajanaa olisi laajennettu koskemaan kyläyhdistyksen koko historiaa ja kaikkia sen kehittämistoimia, niin olisi ollut todennäköisempää löytää kattavampia tuloksia metahallinnasta. Toinen syy metahallinnan näkymättömyydelle, joka koostuu

paketista useita mahdollisuuksia, on tutkimuksen epäonnistuminen. Esimerkiksi heikkoudet haastatteluiden rakenteessa ja kysymyksissä, aineiston keräämisen metodivalinta, haastateltavien valinta ja tutkimuksen rajaaminen ovat keskeisimpiä muuttujia, jotka vaikuttavat jonkin tutkimustuloksen puuttumiseen. Ensimmäisenä pureutuisin näistä aineiston keräämiseen, jota isommassa tutkimuksessa voisi laajentaa koskemaan esimerkiksi paikallista LEADER-ryhmää sekä valtiollista ja EU-tason hallintoa. Lisäksi haastatteluiden oheen täytyisi valita toinen aineistomuoto, esimerkiksi asiakirjat ja ohjelmakausien viralliset dokumentit. Maaseudun kehitystoimenpiteitä linjaavat Maaseutupoliittiset kokonaisohjelmat olisivat yksi potentiaalinen materiaali. Näiden erilaisten ulottuvuuksien lisääminen tähän tutkimukseen olisi kuitenkin laajentanut sitä liian isoksi yhden pro gradu -tutkielman näkökulmasta

Yleisellä tasolla tutkimukseni antaa vihjeitä siitä, että paljon vastuuta on jätetty maaseudun paikallisille yhteisöille heidän omasta tulevaisuudestaan. Niitä ei todellakaan ole hylätty tai jätetty yksin, vaan ennemminkin on syntynyt olosuhteet, joissa evoluution on mahdollista poistaa resurssikilpailussa pärjäämättömät asuinkeskittymät ja säilyttää sopeutumaan kykenevät yhteisöt. Tämä tutkimus kuitenkin osoittaa, että on olemassa tapaus, jossa julkisen sektorin toimija on jättänyt vastuun tehtäviensä suorittamisesta maaseudun paikallisyhteisölle. Seinäjoen kaupunki jätti mahdollisuuden itseturvautuvalle kehittämiselle ja Asemanseudun kehittämissyhistys päätti pelastaa itsensä. On vaikea arvioida sitä rajapintaa, missä kaupungin resurssien puute muuttuu evoluution mahdollistamiseksi. Toisin sanoen rajapintaa, missä Seinäjoen kaupungilla ei joko ollut resursseja rakentaa liikuntahallia itse, tai he eivät uskaltaneet investoida kaikkiin alueensa kyläkouluihin, jolloin jäi tilaa kylien omalle toiminnalle ja täten evoluutiolle. Lisää tutkimuksia kuitenkin tarvitaan siitä, onko vastaavan kaltaista itseturvautuvaa kehitystoimintaa ja vastuun siirtymistä paikallisyhteisöille muuallakin Suomen maaseudulla, ja millaisten tapahtumien seurauksena ne ovat syntyneet. Tämän tutkimuksen haastateltavien mukaan kyläyhteisön toteuttamana hallin rakentaminen oli taloudellisesti edullisin ratkaisu, joten intressejä vastaavan toiminnan tutkimiselle todellakin on. Samalla on selvitettävä millaiset olosuhteet ja millaiset verkostot parhaiten edellyttävät näin toteutetut investoinnit ja tällaisen kehittämisen.

Kunnat säilyvät edelleen kylien tärkeimpiä yhteistyökumppaneita, joten kuntakohtaiset erot vaikuttavat varmasti paljon kylien kehittämistoimintaan. Maakuntauudistus ja kasvupalvelu-uudistus tulevat muuttamaan hallinnollisia rakenteita paljon, mutta kylien toiminnalle ohjatun Euroopan unionin rahoituksen pitäisi säilyä ennallaan. Rahoituksestakaan ei ole kylien pelastajaksi, ellei niissä ole aktiivisia ihmisiä toimintaa pyörittämässä. Eivätkä pelkkä toiminta ja hankkeet pelasta kyliä, ellei niillä

kasvateta kylän houkuttelevuutta tai paranneta sen palveluita. Toiminta toiminnan tai kehittäminen kehittämisen vuoksi eivät ole tarkoituksenmukaista ja voivat johtaa aktiivien kyläläisten väsymiseen sekä toiminnan hiipumiseen. Myöskin tarpeen luominen tarjonnalle, eli rahoituksen käyttäminen vain koska sitä on tarjolla, voi johtaa epämotivoiviin hankkeisiin sekä kyläaktiivisuuden hiipumiseen. Olosuhteet tehokkaalle ja vaikuttavalle itseturvautuvalle kehittämiselle on kuitenkin luotu, ja niitä hyväksikäyttämään kykenevät maaseudun paikallisyhteisöt voivat pelastaa oman tulevaisuutensa. Asemaseudun kehittämissyhdystys ry on yksi malliesimerkki tällaisesta yhteisöstä, joka pienen ydinryhmänsä johdolla on päättänyt selvittää elinvoimaisena muuttuvassa Suomen maaseudun maisemassa.

KIITOKSET

Tämän tutkimuksen tekeminen oli noin vuoden mittainen prosessi syksystä 2017 lähtien. Kenties vaikein osio oli heti ensimmäisten kuukausien aikana tekemäni tutkimuksen rajaaminen. Aloittelevana tutkijana oli vaikea hahmottaa tutkimuksen laajuus ja sopivan kokonaisuuden rakentaminen. Tutkielman ohjaajien sekä seminaarikurssin vetäjien ja opiskelijoiden antama palaute olivat tämän tehtävän kannalta korvaamatonta. Siitä suuret kiitokset heille. Tutkimuksen alussa epäilytti myös ha-
luamieni henkilöiden suostuminen tutkimukseen haastateltaviksi. Tämä osoittautui kuitenkin täysin turhaksi huoleksi, sillä jokainen pyytämistäni henkilöistä antoi suostumuksensa välittömästi. Toinen kiitokset ansainnut ryhmä ovat siis kaikki tutkimuksen seitsemän haastateltavaa.

LÄHTEET

- Ansell, Chris (2000). The Networked Polity: Regional Development in Western Europe. *Governance* 13: 3, 303–333.
- Asemanseudun kehittämissyhdystys ry (2018) Kotisivut: Yhteystiedot. Saatavilla: <https://www.ylistaroas.net/asky-ry/yhteystiedot/>, viitattu 18.4.2018
- Biersteker, Thomas J. (1980). Self-Reliance in Theory and Practice in Tanzanian Trade Relations. *International Organization* 34: 2, 229–264.
- Binns, Tony & Nel, Etienne (1999). Beyond the Development Impasse: The Role of Local Economic Development and Community Self-Reliance in Rural South Africa. *The Journal of Modern African Studies* 37: 3, 389–408.
- Bosworth Gary, Annibal I., Carroll T., Price L., Sellick J. & Shepherd J. (2015). Empowering Local Action through Neo-Endogenous Development: The Case of LEADER in England. *Sociologia Ruralis* 56: 3, 427–449.
- ENRD, European Network for Rural Development (2018). LEADER/CLLD. Saatavilla: https://enrd.ec.europa.eu/leader-clld_en#_edn1, viitattu 3.1.2018.
- Escobar, Arturo (1995). *Encountering Development: The Making and Unmaking of the Third World*. Princeton University Press, Princeton.
- Foucault, Michel (1991). Governmentality. Teoksessa: *The Foucault Effect. Studies of Governmentality: With Two Lectures by and an Interview with Michel Foucault*. Toim. Burchell Graham, Gordon C. & Miller P. Chicago University Press, Chicago.
- Foucault, Michel (2005). *Tiedon arkeologia*. Suomentanut Tapani Kilpeläinen. Vastapaino, Tampere.
- Gillham, Bill (2003). *The Research Interview*. Continuum, Lontoo ja New York.
- Goodwin, Mark (1998). The Governance of Rural Areas: Some Emerging Research Issues and Agendas. *Journal of Rural Studies* 14: 1, 5–12.
- Hébert, Karen & Mincyte, Diana (2014). Self-reliance Beyond Neoliberalism: Rethinking Autonomy at the Edges of Empire. *Environment and Planning D: Society and Space* 32, 206–222.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2008). *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Gaudeamus Helsinki University Press, Helsinki.
- Huỳnh Cao Trí, Le T. K., Colin R. & Luo Y. (1986). *Strategies for Endogenous Development*. UNESCO. Oxford & IBH Publishing Co.Pvt.Ltd, New Delhi.
- Hyyryläinen, Torsti (1988). *Kylien kehittäminen luovuuden näkökulmasta*. Tampereen yliopisto, Aluetieteen laitos, Tutkimuksia, sarja B: 51, Tampere.
- Hyyryläinen, Torsti (1992). *Omaehtoisuuspyrkimys alueellisessa kehittämisessä*. Tampereen yliopisto, Aluetieteen laitos, Sarja A: 14, Tampere.
- Häkli, Jouni (2015). Alueiden hallinta ja politisoituminen. Teoksessa: *Governance – hallinnan uusia ulottuvuuksia*. Toim. Karppi, Ilari. Tampereen yliopisto, Johtamiskorkeakoulu, Tampere.
- Jessop, Bob (1995). The Regulation Approach, Governance and Post-Fordism: Alternative Perspectives on Economic and Political Change. *Economy and Society* 24: 3, 307–333.

- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsti (1991). *Diskursseja rakentamassa: Näkökulma sosiaalisten käytäntöjen tutkimiseen*. Tampereen yliopisto, Sosiaalipolitiikan laitos, Tutkimuksia, Sarja A: 2, Tampere.
- Jokinen, A., Juhila K. & Suoninen E. (1993). *Diskurssianalyysin aakkoset*. Vastapaino, Tampere.
- Jokinen, A., Juhila K. & Suoninen E. (1999). *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Vastapaino, Tampere.
- Kickert, Walter J. M. (1993). Autopoiesis and the Science of (Public) Administration: Essence, Sense and Nonsense. *Organization Studies* 14: 2, 261–278.
- Lazarus, Richard S. (1982). *Persoonallisuus*. Weilin + Göös, Espoo.
- Leader Suomi (2018). Etusivu. Saatavilla: <https://www.leadersuomi.fi/fi/>, viitattu 3.1.2018.
- Lindblom, Charles (1965). *The Intelligence of Democracy*. Free Press, New York.
- Linnamaa, Reija & Sotarauta, Markku (2000). *Verkostojen utopia ja arki: Tutkimus Etelä-Pohjanmaan kehittäjäverkostosta*. SENTE-julkaisuja 7, Tampere.
- Maanmittauslaitos (2018a). Kansalaisen karttapaikka. Saatavilla: <https://asiointi.maanmittauslaitos.fi/karttapaikka/>, viitattu 7.5.2018
- Maanmittauslaitos (2018b). Karttapaikka: Käyttöehdot. Saatavilla: <https://www.maanmittauslaitos.fi/asioi-verkossa/karttapaikka#kayttoehdot>, viitattu 9.10.2018
- Massey, Doreen (2005). *For Space*. SAGE Publications Ltd, Lontoo.
- Mayntz, Renate (1991). *Modernization and the Logic of Interorganizational Networks*. MaxPlanck-Institut für Gesellschaftsforschung, Saksa.
- Metcalf, Les & Richards, Sue (1991). *Improving Public Management*, 2. painos. Sage, Lontoo.
- Nieminen, Kalle (2000). Kylien kehittäminen ja paikallinen omaehtoisuus Kainuussa. *REDEC Working Papers*, 34, Kajaani.
- Paasi, Anssi (1984). *Aluetietoisuus ja alueellinen identiteetti ihmisen spatiaalisen sidoksen osana*. Suunnittelumaantieteen yhdistyksen julkaisuja 13, Helsinki.
- Pietilä, Hilikka (1981). Kehityspolitiikka selkiytyy. Teoksessa: *Maantiede 1980-luvulla. Eräitä perspektiivejä*. Toim. Paasi, Anssi. Joensuun korkeakoulu. Historian, maantieteen ja muiden aluetieteiden osaston julkaisuja 26, Joensuu.
- Ray, Christopher (1997). Towards a Theory of the Dialectic of Rural Development within EU. *Sociologia Ruralis*, 3, 345–362.
- Ray, Christopher (1998). Territory, Structures and Interpretation: Two Case Studies of the European Union's LEADER I Programme. *Journal of Rural Studies*, 14: 1, 79–87.
- Ray, Christopher (2001). *Culture Economies: A Perspective on Local Rural Development in Europe*. Centre for Rural Economy, University of Newcastle upon Tyne, Iso-Britannia.
- Rhodes, Roderick A. W. (1992). *Beyond Westminster and Whitehall: The Sub-central Governments of Britain*. Routledge, Lontoo.
- Rhodes, Roderick A. W. (1996). The New Governance: Governing without Government. *Political Studies* 44: 4, 652–667.
- Rhodes, Roderick A. W. (1997). *Understanding Governance: Policy networks, Governance, Reflexivity and Accountability*. Open University Press, Buckingham.

- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2006). Teemahaastattelu. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto (verkkojulkaisu). Saatavilla: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html, viitattu 5.5.2018
- Scharpf, Fritz W. (1994). Games Real Actors Could Play: Positive and Negative Coordination in Embedded Negotiations. *Journal of Theoretical Politics* 6: 1, 27–53.
- Seinäjoen kaupunki (2018). Aseman koulu: Henkilökunta. Saatavilla: <https://www.seinajoki.fi/varhaiskasvatusjakoulutus/perusopetus/alakoulu/asemankoulu/henkilokunta.html>, viitattu 18.4.2018
- Sisäasiainministeriö, Aluepoliittinen osasto (1987). Valtioneuvoston periaatepäätös maaseudun kehittämisen tavoitteista. *Aluepoliittisia tutkimuksia ja selvityksiä* 2.
- Stoker, Gerry (1995). *Public-private Partnerships and Urban Governance*. Mimeo, Strathclyden yliopisto, Skotlanti.
- Stöhr, Walter B. & Taylor, Fraser (1981). *Development from Above or Below?: The Dialectics of Regional Planning in Developing Countries*. Wiley, Chichester, Englanti.
- Suoninen, Eero (1992). *Perheen kuvakulmat: Diskurssinanalyysi perheenäidin puheesta*. Tampereen yliopisto, Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos, Tutkimuksia, Sarja A: 24, Tampere.
- Sørensen, Eva (2006). Metagovernance: The Changing Role of Politicians in Processes of Democratic Governance. *American Review of Public Administration* 36: 1, 98–114.
- Sørensen, Eva & Torfing, Jacob (2007). *Theories of Democratic Network Governance*. Palgrave Macmillan, Lontoo.
- Tilastokeskus (2017) Seinäjoen väestö osa-alueittain. Saatavilla: https://www.seinajoki.fi/material/attachments/seinajokifi/seinajoenkaupunki/tietoaseinajoesta/to7oPuhjif/Vaesto_osa-alueittain_2016.pdf, viitattu 4.5.2018
- Työ- ja elinkeinoministeriö (2018) Rakennerahastot Suomessa. Saatavilla: <https://www.rakennerahastot.fi/mita-rakennerahastot-ovat>, viitattu 3.9.2018
- Uusitalo, Eero (1994). *Maaseutupolitiikan keinot: Elinkeinojen edistäminen maaseudun kehittäjäyhteisöissä*. Kunnallisalan kehittämissäätiö, Helsinki.
- Uusitalo Eero (1998). *Elinvoimaa maaseudulle – miksi, kenelle ja miten?: Maaseutupolitiikan perusteet*. Otavan Kirjapaino, Keuruu.
- Vihiluodon Kyläyhdistys ry (2014). Etusivu. Saatavilla: <http://www.vihiluoto.com/>, viitattu 7.1.2018
- Wilson, Ceit E., Morrison, T. & Everingham J.A. (2017). Linking the ‘Meta-governance’ Imperative to Regional Governance in Resource Communities. *Journal of Rural Studies* 50, 188–197.

LIITE 1: Haastattelurunko kyläyhdistyksen henkilöille

Kysymys henkilön tehtävistä ja osallistumisesta hankkeeseen. Oliko jonkin tehtävän tai asian hoitaminen vastuullasi?

Mistä lähti ajatus rakentaa halli? (Mitkä olivat syyt hallin rakentamiselle?) Kenen aloitteesta? Milloin? Miten ajatukseen yleisesti suhtauduttiin? Miten prosessi eteni ideasta päätökseen rakentaa halli? Millaista keskustelua kävitte ennen päätöstä? Oliko esillä muita vaihtoehtoja, mitä? *Tähän jatkokysymyksiä niin paljon kuin tarve vaatii.*

Suunnitteluvaiheessa, mitä tahoja tai toimijoita tunnistitte, että tarvitaan mukaan hankkeeseen? Mitä tai keitä halusitte mukaan? *JOS mainitsee yrityksiä/yhdistyksiä/seuroja, niin: Mitä he tekivät? Mitä he hyötyivät?*

Millainen prosessi oli rahoituksen hakeminen? Epäilyttikö rahoituksen saaminen jossain kohtaa, miksi?

Miten kaupunki/kunta suhtautui hankkeeseen?

Onko sana omaehtoisuus tai käsite omaehtoinen maaseudun kehittäminen tuttuja? Miten ymmärrät niiden tarkoituksen/mitä asioita niihin liittyy?

Lähtisitkö projektiin uudestaan? Onko jotain, mitä tekisit eri tavalla, jos hanke toistettaisiin?

Mitkä ovat välttämättömiä asioita, joita tarvitaan tällaisen hankkeen läpiviemiseksi? Miksi hallin rakentaminen oli mahdollista juuri täällä? Millaista apua ja keneltä haluaisit vastaavanlaisissa hankkeissa?

Millaisia projekteja kylällä on tiedossa tai millaisia haluaisit toteuttaa tulevaisuudessa? Miten ne toteutetaan?

Miltä mielestäsi näyttää alueen tulevaisuus?

Haluaisitko kertoa vielä jotain lisää hankkeesta/kylästä/kyläseurasta/toimijoista?

LIITE 2: Haastattelurunko ELY-keskuksen ja Seinäjoen kaupungin edustajille

Kerrotko aluksi omasta taustastasi ja nykyisistä työtehtävistäsi.

Nämä kysymykset niille, jotka tuntevat Asemanseudun Kehittämisyhdistys ry:n hallihankkeen: Aluksi vapaamuotoinen kysymys, mitä ajatuksia hanke herättää? Miksi kyseinen hanke tapahtui juuri Aseman kylässä? Aseman kyläläisten hanke kuuluu kategoriaan ”yleishyödyllinen investointihanke”. Mikä tekee siitä yleishyödyllisen? Miten yhteistyö Asemanseudun Kehittämisyhdistys ry:n (kyläläisten) kanssa sujui? Miten arvioisit alueen tulevaisuutta?

Mitä maaseudun kehittäminen mielestäsi edellyttää? Mitkä toimijat ovat tärkeimpiä maaseudun kehittämisen kannalta? Millaisia keinoja maaseudun ihmisillä on vaikuttaa alueensa elinvoimaisuuteen? Mitkä ovat ELY-keskuksen/kaupungin tärkeimmät tehtävät tässä? *(jatkokysymyksillä ei ole ylärajaa tässä kohtaa)*

Miten määrittelet sanan omaehtoisuus? Millaista on omaehtoinen toiminta kylissä? (Entä omaehtoinen maaseudun kehittäminen?) (Etenkin ELYlle: Miten omaehtoinen toiminta eroaa omatoimisesta? sisäsyntyisestä? bottom-up toiminnasta?) Miten omaehtoinen toiminta syntyy? Miten siihen voidaan vaikuttaa ELY-keskuksesta/kaupungista käsin? *(jatkokysymyksillä ei ole ylärajaa tässä kohtaa)*

Mitä mieltä olet hankkeisiin perustuvasta aluekehityksestä? Mitä ovat sen hyvät ja huonot puolet? Onko olemassa jotain muita vaihtoehtoja?

Haluaisitko puhua vielä lisää jostain aiheesta? Paikallinen kehittäminen, kylät, omaehtoisuus, Aseman kylä, omat työtehtäväsi tai toiminta-alasi?